

**Varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä
esioppilaan tuen toteutumisesta vuorohoidossa**

Soile Lehmonen

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Monografiamuotoinen
Kevätlukukausi 2024
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Lehmonen, Soile. 2024. Varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä esioppilaan tuen toteutumisesta vuorohoidossa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 66 sivua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten tukea tarvitsevan esioppilaan saama tuki toteutuu esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa vuorohoidon kontekstissa. Kiinnostuksen kohteena oli, millaisia tuen muotoja on käytettävissä epätyypillisinä aikoina järjestettävässä esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Tämän lisäksi selvitettiin, miten tukea tarvitsevaa esioppilasta tuetaan iltaisin ja viikonloppuisin. Aiempaa tutkimusta aiheesta on vielä vähän, minkä vuoksi tämä tutkimus tuo lisää tietoa lapsen tukemisesta epätyypillisinä aikoina.

Tutkimuksen toteuttamistapa oli laadullinen. Tutkimukseen osallistui 28 vuorohoidossa työskentelevää varhaiskasvatuksen asiantuntijaa. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelujen ja kahden eri verkkokyselyn avulla, jotka toteutettiin vuosina 2021 ja 2024. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä teemanalyysillä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lasta tuetaan sekä vuorohoidon esiopetuksessa että täydentävässä varhaiskasvatuksessa pedagogisen, rakenteellisen ja hoidollisen tuen mukaisesti. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että lasta tuetaan näiden tukimuotojen sisällä yksilöllisesti ja lisäksi lapsen hyvinvointiin kiinnitetään erityistä huomiota, vanhempien epäsäännöllisen työn luonteesta vuoksi. Lisäksi tulosten perusteella ilmenee, että on kuntakohtaisia eroja tukimuotojen toteuttamisessa iltaisin ja viikonloppuisin, mikä asettaa lapset eriarvoiseen asemaan tuen toteutumisen näkökulmasta katsottuna.

Asiasanat: vuorohoito, esiopetus, lapsen tukeminen, tuen muodot

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO.....	4
2 VUOROHOITO JA ESIOPETUS	6
2.1 Vuorohoito	6
2.2 Esiopetus.....	11
3 LAPSEN TUKEA.....	17
3.1 Lapsen tuki esiopetuksessa	17
3.2 Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa	20
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	25
4.1 Tutkimuskysymys	25
4.2 Tutkimuskonteksti ja tutkimukseen osallistujat.....	25
4.3 Tutkimusaineiston keruu.....	28
4.4 Aineiston analyysi	31
4.5 Eettiset ratkaisut.....	34
5 ESIOPPILAAN TUKEMINEN VUOROHOIDOSSA.....	38
5.1 Pedagoginen tuki	39
5.2 Rakenteellinen tuki	41
5.3 Hoidollinen tuki	45
6 POHDINTA.....	46
6.1 Tulosten tarkastelua	46
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet	49
LÄHTEET	52
LIITTEET.....	63

1 JOHDANTO

Osalla esiopetuksessa olevilla lapsista on tarve saada tukea kasvuun ja oppimiseen. Osa esioppilaista on esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa, millä tarkoitetaan Kauppisen ja Alasuutarin (2017) mukaan varhaiskasvatusta, jota järjestetään esimerkiksi osapäiväisen esiopetusryhmän lisäksi päiväkodissa. Elokuussa 2021 varhaiskasvatuslaissa tapahtui uudistuksia, jotka selkeyttivät ja yhdenmukaistivat tukea tarvitsevien lasten tukemista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuslain uudistusten myötä myös esioppilaat ovat oikeutettuja tarvitsemaansa tukeen heidän ollessa täydentävässä varhaiskasvatuksessa, mikä on tehty näkyvämmäksi uudistuksen myötä.

Tämän lakimuutoksen myötä varhaiskasvatukseen on tullut käyttöön kolmentason malli, jonka tuen muotoja ovat pedagoginen, rakenteellinen ja hoidollinen tuki (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Esiopetuksessa puolestaan on käytössä perusopetuslain mukainen kolmitasoinen malli, jonka tuen muotoja ovat tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, avustajapalvelut ja apuvälineet. Molempien mallien tuentasoja ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki (Opetushallitus, 2016, s. 44; Opetushallitus, 2022).

Lakimuutoksen lisäksi tämän tutkimuksen aihe on ajankohtainen, sillä erilaisia ympärivuorokautisia palveluita on saatavilla maailmanlaajuisesti (Rönkä ym. 2019, s. 376). Siippaisen ja kumppaneiden (2021) mukaan Suomessa joka viides työntekijä työskenteli epäsäännöllisinä aikoina. Vanhempien työskennellessä aikaisin aamulla, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin tarvitsevat lapset turvallisen paikan, minne mennä siksi aikaa. Varhaiskasvatusta, jota järjestetään näihin epätyypillisiin aikoihin, ennen klo 6.00 ja klo 18.00 jälkeen sekä öisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä kutsutaan vuorohoidoksi (Halfon & Friendly, 2015; Malinen, Dahlblom ym., 2016; Peltoperä, 2021), mikä on Röngän ja kumppaneiden (2019) mukaan ainutlaatuista maailmanlaajuisesti, sillä se pohjautuu lakiin. Varhaiskasvatuslain (2018) mukaan kuntien on järjestettävä lapselle varhaiskasvatusta myös näinä epätyypillisinä aikoina huoltajien työn tai opiskelun vuoksi.

Vuonna 2022 oli vuorohoidossa kaikkiaan yli 11 000 lasta, joista noin 1900 oli esiopetusikäisiä (Opetushallinnon tietopalvelu Vipunen, 2024). Vuorohoidossa tapahtuvaan esiopetukseen ja täydentävään varhaiskasvatukseen liittyy erityispiirteitä, jotka poikkeavat päivisin järjestetystä esiopetuksesta ja varhaiskasvatuksesta. Esiopetusta järjestetään usein arkisin myös vuoropäiväkodeissa, vaikka lapset saattavat olla paikalla epäsäännöllisesti vanhempien arkivapaiden vuoksi. Iltaisin ja viikonloppuisin sekä pyhinä lapsiryhmät muodostuvat paikalla olevista eri-ikäisistä lapsista, mikä tuo haasteen esimerkiksi toiminnan toteutukselle. Samoin henkilöstörakenne on erilainen kuin päivisin, mikä tarkoittaa, että usein varhaiskasvatuksen lastenhoitajat työskentelevät epätyypillisinä aikoina (Malinen, Teppo ym., 2016). On kiinnostavaa selvittää, vaikuttavatko nämä seikat lasten saamaan tukeen iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä.

Tutkin tässä laadullisessa pro gradu -tutkielmassani esiopetusikäisten lasten tuen toteutumista silloin, kun he ovat esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä. Tarkoitukseni on selvittää, millaisilla keinoilla ja käytänteillä lasta tuetaan, sekä millaisia tuen muotoja on käytettävissä epätyypillisiin varhaiskasvatusaikoihin. Tutkimusta siitä, miten vuorohoidossa toteutuu äskettäin käyttöön otettu varhaiskasvatuksen kolmitasoinen tuki, on vielä vähän. Samoin sitä, miten tukea tarvitsevaa lasta tuetaan vuorohoidon esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa, on tutkittu vielä vähän. Tämän tutkimuksen avulla pyrin löytämään vastauksia siihen, miten lasta tuetaan vuorohoidon esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä.

2 VUOROHOIDO JA ESIOPETUS

2.1 Vuorohoito

Kuten johdannossa totesin, vuorohoidolla tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jota järjestetään aikaisin aamulla, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin sekä arki- ja juhlapyhinä (mm. Malinen, Dahlblom ym., 2016; Rönkä ym., 2019). Vuorohoidosta käytetään Malisen, Dahlblomin ja Tepon (2016) mukaan myös nimitystä ympäri-vuorokautinen hoito tai epätyypilliset hoitoajat, joiden lisäksi Rönkä ja kumppanit (2019) toivat omassa tutkimuksessaan esille myös käsitteen yöhoito. Kansainvälisesti vuorohoidosta käytetään käsitteitä epätyypillisen ajan lastenhoito (non-standard hours child care) (Halfon & Friendly 2015) ja laajennettu aukiolon hoito (extended-hour care) (Anme ym., 2009). Tässä tutkimuksessa käytän varhaiskasvatustilain (540/2018) mukaisia käsitteitä, esimerkiksi vuorohoito ja varhaiskasvatus, vaikka kirjallisuudessa olisi käytetty vanhempia käsitteitä.

Varhaiskasvatusta säätelevät lait ja ohjaavat asiakirjat (Ojala 2022). Tärkeimpänä ovat varhaiskasvatustilain, valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023) sekä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Opetushallitus, 2022). Vuorohoitoa koskevat samat ohjeet ja määräykset kuin muutakin niin sanotusti virka-aikaan toimivaa varhaiskasvatusta (Rönkä ym., 2019; Salonen ym., 2020) ja lisäksi Siippaisen (2020) mukaan vuorohoitoa koskevat samat periaatteet, määrittelmät ja tavoitteet kuin muitakin varhaiskasvatusmuotoja.

Vaikka lain mukaan kuntien on järjestettävä lapselle epätyypillisiinkin aikoihin varhaiskasvatusta, on kunnilla kuitenkin Malisen, Dahlblomin sekä Tepon, (2016) mukaan päätösvalta, millä laajuudella ja, missä muodossa sitä tarjotaan. Kuntien välillä on iso ero vuorohoidon järjestämisessä (Lammi-Taskula & Siippainen, 2018; Siippainen ym., 2021). Vuorohoitoa voidaan tarjota ympärivuorokauden auki olevissa vuorohoitoyksiköissä tai laajennetun aukioloajan varhaiskasvatustilainyksiköissä, millä tarkoitetaan yleisimmin aamuisin kello 5 iltaan

kello 22 saakka auki olevia varhaiskasvatussyksiköitä (Rönkä ym., 2019), mutta Peltoperän ja kumppaneiden (2020) mukaan myös aamuisin kello viiden ja iltaisin kello kahdenkymmenenkolmen välillä auki olevia varhaiskasvatussyksiköitä. (Rönkä ym., 2019; Salonen ym., 2020). Näiden lisäksi Siippaisen ja kumppaneiden (2021, s. 4) mukaan vuorohoitoa voidaan tarjota myös perhepäivähoidossa tai lasten kotona, jonne tulee hoitaja esimerkiksi yöksi.

Pääsääntöisesti vuorohoitoa tarjotaan kuitenkin päiväkodeissa, joissa oli vuonna 2022 yli 11200 lasta, kun perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoitossa oli alle 100 vuorohoitoa tarvitsevaa lasta (Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen, 2024). Usein vuorohoito on kunnissa järjestetty keskitetysti tiettyihin varhaiskasvatussyksiköihin (Rönkä ym., 2019), minkä vuoksi lapset saattavat joutua siirtymään omasta varhaiskasvatuspaikasta toiseen varhaiskasvatussyksikköön illaksi tai viikonlopuksi (Peltoperä ym. 2018; Peltoperä ym. 2021). Lapsella on oikeus olla varhaiskasvatuksessa koulun aloittamiseen saakka (Kauppinen & Alasuutari, 2018; Rönkä ym., 2019), eikä tähän vaikuta lapsen tuen tarve, vamma, vanhempien sosioekonominen tausta tai perhetilanne (Heiskanen & Viitala, 2019).

Maailmanlaajuisesti verrattuna Suomessa järjestettävä vuorohoito on ainutlaatuista (Rönkä ym., 2019) ja harvinaista (Peltoperä ym. 2018). Vuorohoidon tyypeistä varhaiskasvatusta tarjotaan eri tavoin eri maissa (Peltoperä ym. 2017). Pohjoismaissa tällaista järjestelmällistä vuorohoitoa tarjotaan Suomen lisäksi vain Ruotsissa (Rönkä ym., 2019) ja esimerkiksi Tanskassa sitä on saatavilla vain muutamissa varhaiskasvatuspaikoissa (Malinen, Dahlblom ym., 2016). Pohjoismaiden ulkopuolella järjestelmällistä vuorohoitoa ei juuri ole vaan perheiden on etsittävä usein itse lapselle hoitaja epätyypillisiin aikoihin.

Iso-Britanniassa yhteiskunta pystyy vastaamaan vain harvan perheen vuorohoidon tarpeisiin, minkä vuoksi vanhemmat joutuvat yleensä itse järjestämään lapsillensa hoitajan kotiin epätyypilliseen aikaan tai turvautumaan läheisten apuun (Malinen, Dahlblom ym., 2016; Verhoef ym., 2015). Samoin Kanadassa on rajallisesti saatavilla laadukasta ja standardien mukaista varhaiskasvatusta epä-

tyypillisiin aikoihin (Halfon & Friendly, 2015) eikä Richardsonin ja kumppaneiden (2021) mukaan kaikilla vanhemmilla ole varaa siihen. Yhdysvalloissa epätyypillisiin aikoihin työskenteleville vanhemmille tarjottavissa palveluissa on eroa osavaltioiden välillä ja usein perheet joutuvat turvautumaan sukulaisten, ystävien tai naapureiden apuun tai he käyttävät yksityisiä palveluntarjoajia (Rachidi ym., 2019; Richardson ym., 2021). Anmen ja kumppaneiden (2010) mukaan myös Japanissa epäsäännöllisiin työaikoihin työskentelevät vanhemmat joutuvat itse etsimään turvallisen ja laadukkaan varhaiskasvatuspaikan lapsilleen esimerkiksi yön ajaksi.

Anmen ja kumppaneiden (2010) toimesta Japanissa tutkittiin viiden vuoden ajan vuorohoidon vaikutuksista lapsen kehitykseen. Tämän lisäksi kansainvälisesti vuorohoitoa on tutkittu muun muassa Verhoefin ja kumppaneiden (2015) toimesta Suomessa, Hollannissa ja Iso-Britanniassa. Tutkimus koski vanhempien epätyypillisten työaikojen ja varhaiskasvatuksen yhteyttä kahden vanhemman perheissä. Näiden lisäksi Kanadassa tutkittiin vanhempien haasteita liittyen vuorohoitoon sekä havaintoja siitä, miten vuorohoito palvelisi perheitä paremmin (Richardson ym. 2020). Näiden edellä mainittujen tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että vuorohoito vaihtelee kulttuurisesti.

Suomessa vuorohoitoon liittyvää tutkimusta on tehnyt muun muassa Siipainen (2018), joka tutki lasten ja aikuisten välisiä suhteita vuorohoidossa. Rönkä ja kumppanit (2019) taas tutkivat, millaiset perheet käyttävät vuorohoitoa ja milloin he käyttävät sitä, johon liittyi myös henkilöstön näkökulman tutkiminen vuorohoidon toteuttamiseen liittyvistä haasteista. Lisäksi Peltoperä on muun muassa tutkinut vuonna 2021 henkilöstön ja vanhempien antamia merkityksiä vuorohoidolle sekä millaisena he kuvaavat vuorohoitoon osallistuvan lapsen. Näiden lisäksi lasten sosioemotionaalista hyvinvointia ja perheiden arkea 24/7-taloudessa tutkittiin Perheet 24/7 -tutkimushankkeessa, johon osallistui suomalaisia, hollantilaisia ja Iso-Britannialaisia vanhempia vuosina 2011–2014 (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ei pvm). Suomessa on tehty paljon vuorohoitoon liittyvää tutkimusta, mutta vuorohoidon esiopetukseen tai lapsen tukemiseen liittyvää tutkimusta on vielä vähän.

Peltoperän ja tutkimusryhmän mukaan vuorohoidon aikatauluille tyypillistä on eriytmys, epäsäännöllisyys ja ennakoimattomuus (Peltoperä, Dahlblom ym., 2016). Vanhempien työajat määrittelevät lasten varhaiskasvatusajat vuorohoidossa (Peltoperä, 2021) ja ne muuttuvat usein lyhyellä varoitusaikalla (Rönkä ym., 2019). Vuorohoidon henkilöstön työajat määrittyvät ja muuttuvat myös lasten varhaiskasvatusaikojen mukaan (Malinen, Teppo ym., 2016), mikä vaikeuttaa henkilöstön sijoittumista oikea-aikaisesti suhteessa lapsiryhmään (Rönkä ym. 2019). Nämä muutokset ja henkilöstön vaihtuminen tuovat enemmän haastetta pedagogiseen suunnitteluun ja toteutukseen vuorohoidossa verrattuna päivällä tapahtuvaan toimintaan. (Rönkä ym., 2019).

Lasten määrä vaihtelee vuorohoidossa (Salonen ym., 2020) ja paikalla on usein eri-ikäisiä lapsia (Peltoperä ym., 2020). Tämän vuoksi toiminnan suunnittelu ja toteutus on usein haasteellista. Lisäksi lapsilla on erilaisia tarpeita ja ehkä erilainen päivärytmi (Rönkä ym., 2019), mutta myös omat mielenkiinnon kohteet sekä eritasoiset taidot, jotka pitää huomioida myös toimintaa suunnitellessa (Salonen ym., 2020). Salosen ja kumppaneiden (2020) mukaan vuorohoidossa lapsi pyritään kohtaamaan yksilöllisesti ja hänen tarpeisiinsa vastataan mahdollisuuksien mukaan sekä hänen toiveitansa kuunnellaan.

Salosen ja kumppaneiden (2020) mukaan kodinomaisuus, yksilöllisyys ja spontaani toiminta on nähtävissä vuorohoidossa, mikä näkyy Siippaisen (2020) mukaan sekä kotoisana että leppoisana yhdessäolona aikaisin aamulla, iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä, unohtamatta kuitenkin pedagogiikkaa ja suunnitelmallista toimintaa. Peltoperä ja kumppanit (2018) ovat samaa mieltä, että vuorohoitoa leimaa kodinomaisuus, millä heidän mukaansa tarkoitetaan, ettei ole järjestettyjä pedagogisia tuokioita niin paljon kuin tavanomaisessa varhaiskasvatuksessa, vaan yhdessä oloa ja läheisiä suhteita niin aikuisten kuin lasten kesken. Lisäksi se tarkoittaa Peltoperän ja kumppaneiden (2020) mukaan myös lapsilähtoisempää toimintaa, johon voidaan hyödyntää toisten ryhmien tiloja ja leikkivälineitä muun toiminnan ollessa kiinni (Salonen ym., 2020).

Kodinomaisuuden vuoksi vuorohoidossa korostuu hoito elementti, jolloin varhaiskasvatuksen opettajien pedagoginen toiminta ei ole pääroolissa (Peltoperä ym., 2018). Heidän pedagoginen vastuunsa ulottuu kuitenkin myös työajan ulkopuolelle (Peltoperä ym., 2020), vaikka he työskentelevät yleisimmin virka-aikaan (Malinen, Teppo ym., 2016). Äärivuoroissa sen sijaan työskentelevät erityisesti varhaiskasvatuksen lastenhoitajat (Peltoperä ym., 2020; Rönkä ym., 2019), jotka tekevät työtä paljon yksin esimerkiksi illalla (Rönkä ym., 2019).

Vuorohoitoon liittyykin sekä myönteisiä että kielteisiä ilmiöitä. Yksi myönteinen asia on lasten lyhyemmät varhaiskasvatusajat, sillä vanhempien epätyöllisen työajan myötä lapset saattavat olla varhaiskasvatuksessa vain vähän aikaa verrattuna pelkästään päivisin hoidossa oleviin lapsiin (Malinen, Dahlblom ym., 2016; Peltoperä ym., 2018). Myönteistä vuorohoidossa on myös, että lapset saavat usein yksilöllisempää varhaiskasvatusta vähäisemmän lapsimäärän vuoksi (Peltoperä ym., 2018). Myös vanhempien kanssa tehtävään yksilölliseen yhteistyöhön ja niin sanottuihin ovensuu -keskusteluihin jää enemmän aikaa, kun tapaamiset ajoittuvat kiirettömään aikaan (Malinen, Teppo ym., 2016).

Kielteisenä ilmiönä vuorohoitoon liittyen Lammi-Taskula ja Siippainen (2018) tuovat esille vuorotyötä tekevien vanhempien pohdinnat lastensa varhaiskasvatusjärjestelyistä, joita he pohtivat enemmän kuin virka-aikana töissä olevat vanhemmat. Vuorohoidossa haasteita tuo myös vanhempien ja henkilöstön vuorotyö. Esimerkiksi aikataulutuksessa voi olla haasteita, kun vanhemmat ja tietty työntekijä eivät kohtaa arjessa toisiaan päivittäin, minkä vuoksi yhteisiin tapaamisiin on aika usein varattava ajoissa etukäteen (Peltoperä, Rönkä ym., 2016).

Haasteita vuorohoitoon tuovat paikalla olevien lasten ikähaitari, mikä voi olla suuri ja tämän vuoksi lapsilla saattaa olla erilaisia tarpeita (Malinen, Dahlblom ym., 2016). Röngän ja kumppaneiden (2019) mukaan henkilöstöllä on huoli, pystyvätkö he tarjoamaan jokaiselle lapselle heidän tarvitsemaansa hoitoa ja pedagogista toimintaa. Haasteita tuovat myös lasten epäsäännölliset varhaiskasvatusajat, jolloin lasten keskinäisten vertaissuhteiden luominen voi olla myös haasteellista lasten vaihtuessa päivittäin (Malinen, Dahlblom ym., 2016).

Lapseen liittyvä tiedonsiirto koetaan vuorohoidossa haasteelliseksi (Malinen, Teppo ym., 2016). Tiedonsiirto on haasteellista vuorohoidossa niin henkilöstön kesken kuin myös vanhemmille päin. Tiedonsiirtoon on kiinnitettävä huomiota erityisesti silloin, jos lapsi siirtyy omasta ryhmästä tai varhaiskasvatustyöstä illaksi vuorohoitoon. Perinteisten keskusteluiden, tekstiviestien ja viestivihkojen rinnalle on kehitetty esimerkiksi erilaisia ohjelmistoja puhelimiin, joiden avulla lasta koskeva tieto siirtyy vanhemmille, mutta myös päiväkodin sisällä.

Vuorohoito on tärkeä osa tätä tutkimusta, koska tarkoituksena oli selvittää, miten vuorohoidon esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa tuetaan esioppilasta, jolla tuen tarve. Kuten tämän tutkielman alussa mainittiin, vanhemmat työskennelivät yhä enemmän epätyypillisinä työaikoina ja näin ollen myös lapset ovat varhaiskasvatuksessa epätyypillisinä aikoina (Rönkä ym. 2019). Tämä tarkoittaa, että myös yhä enemmän tukea tarvitsevia lapsia on esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa vuorohoidossa siihen saakka, kunnes he siirtyvät kouluun.

2.2 Esiopetus

Tyypillisesti lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, jossa vertaisryhmässä oppiminen, leikkiminen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu on tärkeässä roolissa (Heiskanen & Viitala, 2019). Esiopetus on osa perusopetuslakia, jonka tavoitteena on parantaa lasten edellytyksiä oppimiseen ja lisätä lasten koulutuksellista tasa-arvoa (Ojala, 2020). Suomessa esiopetus aloitetaan usein kuusivuotiaana (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023; Verhoef ym., 2016), minkä jälkeen lapsi siirtyy kouluun. Osa lapsista saattaa kuulua pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Pidennetyllä oppivelvollisuudella tarkoitetaan, ettei lapsella ole sairauden tai vamman vuoksi mahdollisuutta saavuttaa perusopetukselle laadittuja tavoitteita yhdeksässä vuodessa (Oppivelvollisuuslaki, 2020). Tällöin lapsi osallistuu esiopetukseen joko sinä vuonna, kun

hän täyttää viisi (Holappa ym., 2019) tai viimeistään silloin kun hänen oppivelvollisuutensa alkaa (Ojala, 2020). Yleisimmin pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi on esiopetuksessa kaksi vuotta (Perusopetuslaki, 1998).

Esiopetusta ohjaavat monet perusopetuslakiin pohjautuvat asiakirjat. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet toimivat ohjenuorana esiopetukselle (Louhela-Risteelä & Meriläinen, 2020) ja lisäksi esiopetukselle on laadittu omat tavoitteet, jotka perustuvat valtakunnalliseen- ja paikalliseen opetussuunnitelmaan (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen & Lerkkanen, 2023). Holapan ja kumppaneiden (2019) mukaan paikallisessa opetussuunnitelmassa yksilöidään opetussuunnitelma kuntakohtaisesti huomioiden kuntien omat erityispiirteet. Näiden asiakirjojen lisäksi, jokaiselle lapselle laaditaan oma esiopetussuunnitelma (Perusopetuslaki, 628/1998), jossa huomioidaan sekä yksilölliset oppisen tavoitteet että tarpeet ja lapsen toiveet (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023).

Esiopetusta järjestetään monin eri tavoin. Opetushallituksen (2024) mukaan esiopetusta järjestetään päiväkodissa, koulussa tai jossain muussa luvan saaneessa organisaatiossa. Holapan ja kumppaneiden (2019) mukaan esiopetustilun saaneiden organisaatioiden kanssa kunnat tekevät yhteistyötä ja valvovat heidän toimintaansa. Kauppisen ja Alasuutarin (2018) mukaan esiopetusta päiväkodissa, osapäiväisissä esiopetusryhmissä, yhdysluokissa, esi- ja alkuopetuksen luokissa tai pienryhmissä. Heiskasen ja Viitalan (2019) mukaan tarvittaessa on esiopetusta järjestettävä myös sairaalassa, mikäli lapsi on sairastunut. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada perus- ja ihmisoikeuksiin perustuvaa perusopetusta jokaisena esiopetuspäivänä, mikäli hänen vointinsa sen sallii.

Kauppisen ja Alasuutarin (2018) mukaan esiopetuspaikka vaikuttaa siihen, mitä lakia tai suositusta noudatetaan esimerkiksi henkilöstön koulutuksen tai ryhmäkoon osalta. Varhaiskasvatuslaki säätelee päiväkodeissa annettavan esiopetuksen sekä ryhmäkokoja että henkilömitoitusta (Holappa ym., 2019; Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023), jonka mukaan esiopetusryhmässä saa olla 21 lasta ja yhtä kasvatusvastuullista aikuista

kohden saa olla seitsemän lasta (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Perusopetuksessa annettavasta esiopetuksen ryhmäkoosta on Opetushallituksen (2024) mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö antama suositus, jonka mukaan yhdellä opettajalla saa olla 13 esioppilasta ja 20 esioppilasta silloin, silloin kun ryhmässä on toisen koulutettu työntekijä.

Esiopetusta tarjotaan 700 tuntia yhden lukuvuoden aikana (Opetushallitus, 2014), mikä tarkoittaa, että esiopetusta järjestetään 20 tuntia viikossa (Rönkä ym., 2019; Verhoef ym., 2016). Esiopetus on perheille maksutonta (Heiskanen & Viitala, 2019; Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023; Rönkä ym., 2019) ja lapset saavat ilmaista opetusta sekä oppimateriaalit ja ruokailu ovat ilmaisia (Holappa ym., 2019). Holapan ja kumppaneiden (2019) mukaan lapsi saa edellä mainittujen lisäksi tarvitsemansa tuen sekä oppimiseen että kehitykseen ja lisäksi opiskeluhuollon palvelut ovat perheiden käytävissä ilmaiseksi. Holapan ja kumppaneiden (2019) mukaan henkilökohtaisen opiskeluhuollon lisäksi esiopetuksessa pyritään ensisijaisesti yhteisölliseen ja ennaltaehkäisevään opiskeluhuoltoon, esimerkiksi koko esiopetusryhmälle suunnattuja koulukuraattorin vierailuja. Näiden palveluiden lisäksi esioppilaat saavat myös ilmaisen kuljetuksen esiopetukseen, mikäli heidän matkansa esiopetukseen on yli viisi kilometriä tai liian vaarallinen ja rasittava (Holappa ym., 2019). Kuljetus helpottaa tarvittaessa lapsen osallistumista esiopetukseen, sillä huoltajilla on velvollisuus huolehtia, että heidän lapsensa osallistuu esiopetukseen. Perusopetuslain (1998) mukaan esiopetus on velvoittavaa ja lapsen on osallistuttava esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Esiopetukseen liittyvää tutkimusta on tehty muun muassa Etelälähden (2014), Kauppinen ja Alasuutarin (2018) sekä Heiskasen ja kumppaneiden (2019) toimesta. Etelälahti (2014) on tutkinut esiopetuksen vaikuttavuutta eri toimijoiden (lapsi, vanhemmat ja yhteiskunta) näkökulmasta. Kauppinen ja Alasuutari (2018) ovat tutkineet millaisia oppimisen ja hoidon palveluita esiopetusvuoden aikaan lapselle järjestetty huomioiden hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden näkökulmat. Heiskasen, Saxlundin, Rantalan ja Vehkakosken tutkimus-

ryhmä (2019) on tutkinut tehostettua tai erityistä tukea saavien lasten vahvuuksien kirjaamista esiopetuksen pedagogissa asiakirjoissa. Kansainvälistä tutkimusta ei voi suoraan verrata suomalaiseen esiopetukseen, sillä esiopetuksen ja koulun aloittamiseen liittyvät käytänteet ovat hyvin erilaiset, esimerkiksi lapset aloittavat koulun hyvin eri-ikäisinä.

Kansainväliset esiopetusjärjestelmät saattavat erota suomalaisesta järjestelmästä. Ruotsissa esiopetus on osa koulutusjärjestelmää, jota säätelee laki ja esiopetuksen kansallinen opetussuunnitelma (Ginner Hau ym. 2022). Ruotsissa lapset aloittavat esiopetuksen sinä syksynä, kun he täyttävät kuusi vuotta (Holappa ym., 2019). Useissa Euroopan maissa, kuten Norjassa, lasten oppivelvollisuus alkaa kuusivuotiaana (Holappa ym., 2019). Virossa lapset ovat vielä päiväkodissa seitsemään ikävuoteen asti, mutta heillä on joustava koulun aloittaminen, millä tarkoitetaan, että lapsi voi aloittaa koulun ennen seitsemättä ikävuotta tai myöhemmin (Holappa ym., 2019). Suomessakin järjestetään esi- ja alkuopetusta joustavasti, mutta hieman eri tavalla kuin Virossa.

Suomessa Rantavuoren (2019) mukaan joustavalla esi- ja alkuopetuksella tarkoitetaan esi- ja alkuopettajien säännöllisesti toteuttamia oppimistilanteita, johon osallistuvat sekä esi- että alkuopetuksen oppilaat. Huttusen (2018) mukaan alkuopetuksella tarkoitetaan perusopetuksen ensimmäistä ja toista luokkaa. Joustavan esi- ja alkuopetuksen tarkoituksena on mahdollistaa lapselle onnistunut siirtyminen esiopetuksesta peruskouluun (Rantavuori, 2019). Tämän lisäksi lapselle mahdollistetaan yksilölliset tavoitteet oppimiselle ja koulunaloittamiselle (Rantavuori, 2019), mutta mahdollistetaan myös oma henkilökohtainen oppimisen polku (Holappa ym., 2019).

Suomessa järjestettiin Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu vuosina 2021–2024 (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021), myös tähän tutkimukseen osallistui varhaiskasvatuksen asiantuntijoita, jotka työskentelivät kaksivuotiseen esiopetuksen kokeiluun osallistuneen lapsiryhmän kanssa. Kokeilun tavoitteena oli sekä pienentää oppimiseroja että parantaa koulutuksen tasa-arvoa ja kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuu-tari, Saranko, Muhonen ym., 2023). Kokeilun avulla pyrittiin myös selvittämään

varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen jatkumoa (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023). Lisäksi haluttiin myös saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiin sekä sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023). Kokeiluun osallistui kaikkiaan 148 kuntaa, joista 105 toimi kokeilukuntina järjestäen kaksivuotista esiopetusta ja 43 kuntaa toimi verrokkikuntina (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, & Lerkkanen, 2023; Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023).

Kuten esiopetusta myös kaksivuotista esiopetusta säätelevät perusopetuslaki ja -asetus (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023). Kaksivuotista esiopetuksen kokeilua ohjaa oma Opetushallituksen laatima opetussuunnitelma (Opetushallitus, 2021). Samoin kuin esiopetusta myös kaksivuotista esiopetusta annetaan 1400 tuntia kahden vuoden aikana, vähintään 700 tuntia vuodessa (Laki kaksivuotisesta esiopetuskokeilusta, 2020). Kokeiluun osallistuneet lapset aloittivat esiopetuksen viisivuotiaina (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, & Lerkkanen, 2023). Kaksivuotinen esiopetus järjestettiin sellaisissa varhaiskasvatuspaikoissa missä oli mahdollisuus myös täydentävään varhaiskasvatukseen esiopetuksen lisäksi (Sarvimäki ym., 2023; Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023) ja verrokkiryhmiin kuuluvat lapset olivat myös varhaiskasvatuksessa päiväkodeissa (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, & Lerkkanen, 2023). Osa kokeiluun osallistuneista lapsista osallistui täydentävään varhaiskasvatukseen iltaisin, öisin ja viikonloppuisin (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023).

Kauppisen ja Alasuutarin (2017) mukaan jokaisella esioppilaalla on oikeus täydentävään varhaiskasvatukseen esiopetuksen lisäksi. Perusopetuslain (1998) mukaan esiopetus pitäisi pyrkiä järjestämään lähellä lapsen kotia ja tarvittaessa pitäisi huomioida mahdollisuus osallistua täydentävään varhaiskasvatukseen. Esiopetuksen ja täydentävän varhaiskasvatuksen päivän aikana järjestetyissä kokonaisuuksissa on paljon eroja, minkä vuoksi esioppilas saattaa joutua olemaan

useammassa lapsiryhmässä, jotka voivat myös fyysisesti sijaita eri paikoissa (Karila ym. 2022; Kauppinen & Alasuutari, 2018) ja lisäksi Karilan ja kumppaneiden (2022) mukaan eri paikoissa työskentelevät usein myös eri aikuiset. Kauppisen ja Alasuutarin (2018) mukaan esiopetuksen lisäksi lapset saavat tarvita täydentävää varhaiskasvatusta aamuisin, iltaisin, öisin, viikonloppuisin sekä arki- ja juhlapäyhinä eri tavoin järjestetyissä kokonaisuuksissa. Lapsi voi olla esiopetuksessa koulussa, jonka jälkeen hän menee päiväkotiin iltapäiviksi. Lapselle tulee näin päivän aikaan useita paikkoja ja aikuisia, mutta myös erilaisia käytänteitä ja sääntöjä.

Holapan ja kumppaneiden (2019) mukaan epäsäännöllisinä aikoina varhaiskasvatusta tarvitsevien lasten esiopetus järjestetään usein vuorohoidossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2015) mukaan vuorohoidossa olevien lasten esiopetuksen järjestämiseen pitäisi kiinnittää erityisistä huomiota, sillä vuorohoidossa olevien lasten esiopetus eroaa päivisin esiopetuksessa olevien lasten esiopetuksesta. Vuorohoidossa olevien lasten esiopetus olisi järjestettävä lapsi huomioiden (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015) ja tarvittaessa yksilöllisin ratkaisuin niin ettei kokonaisuus ole lapselle liian raskas (Opetus- ja kulttuuriministeriö, ei pvm.; Peltoperä, Dahlblom ym., 2016). Peltoperän ja Hintikan (2016) mukaan vuorohoidossa esiopetusta voidaan esimerkiksi järjestää aamu- ja iltapäivisin sekä tarvittaessa iltaisin, mutta vuorohoidossa järjestettävään esiopetukseen vaikuttaa lasten määrä ja heidän varhaiskasvatusaikansa sekä paikka, missä esiopetusta järjestetään (Peltoperä ja Hintikka, 2016).

3 LAPSEN TUKEA

3.1 Lapsen tuki esiopetuksessa

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen yksilö ja niin on myös hänen tarvitsema tuki. Osalla esiopetuksessa olevilla lapsilla on erilaisia tuen tarpeita ja jokainen heistä on perusopetuslain (1998) mukaan oikeutettu tarvitsemaansa kasvun ja oppimisen tukeen heti, kun tarve ilmenee. Perusopetuslain (1998) mukaan esiopetus on pyrittävä järjestämään lapsen lähipaikassa, jonne tuodaan lapsen tarvitsema tuki. Ellei tämä ole mahdollista, lapselle voidaan järjestää opetus esimerkiksi erityisryhmässä (Perusopetuslaki, 1998). *Tukea tarvitsevilla lapsella* tarkoitetaan lasta, joka tarvitsee tukea kasvuun, oppimiseen tai koulunkäyntiin joko tilapäisesti tai pidempiaikaisesti (Opetushallitus, ei pvm.). Lasta tuetaan hänen yksilöllisten tuen tarpeidensa pohjalta (Heiskanen & Viitala, 2019) ja lapsen tarvitsemassa laajuudessa (Opetushallitus, ei pvm.).

Vuodesta 2010 lähtien esiopetuksessa on ollut käytössä kolmitasoisien tuen malli: yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki (Heiskanen, Alasuutari ym., 2019). Mallin taustalla on ajatus, että lapsi saa tarvitsemansa tuen heti, kun tarve tukeen huomataan esiopetuksessa ja tuen vaikuttavuutta arvioidaan sekä muokataan lapsen tarpeita vastaavaksi (Heiskanen, 2019). Lapsen ollessa esiopetuksessa, hän on tuen ensimmäisellä tasolla eli hän saa yleistä tukea (Heiskanen, 2019) ja tarvittaessa lapsen tarvitsema kasvun ja oppimisen tuki etenee tasolta toiselle jaettujen vaiheiden kautta (Louhela-Risteelä & Meriläinen, 2020), mutta lapsi voi olla vain yhdellä tuen tasolla kerrallaan (Opetushallitus, 2014).

Kolmitasoisien tuen mallissa on keskeisenä tavoitteena saada pedagogista tukea ja tarvittavat opetusjärjestelyt välittömästi tuen ensimmäiseltä tasolta alkaen (Heiskanen & Viitala, 2019). Perusopetuslain (628/198) mukaisia lapsen saamia tukimuotoja ovat esimerkiksi avustaja tai tulkkipalvelut, apuvälineet ja osa-aikainen erityisopetus. Lapsi saa tarvitsemaansa tukea niin kauan, kun hän sitä tarvitsee (Opetushallitus, 2014; Paananen, Eskelinen, Suhonen, Alijoki ym.,

2018) ja erilaisia tukimuotoja voi saada joko yksittäisenä tukitoimena tai yhtä aikaa tuen portaasta riippumatta (Opetushallitus, 2014). Esiopetuksessa vuonna 2016 olevista lapsista 9,5 prosentilla on ollut tehostettu tai erityinen tuki (Pihlaja & Neitola, 2017).

Tuen on oltava joustavaa ja suunnitelmallista sekä lapsen tarpeiden mukaan muuttuvaa (Paananen, Eskelinen, Suhonen, Alijoki ym., 2018) ja tukea suunniteltaessa ja arvioidessa tehdään moniammatillista yhteistyötä (Heiskanen, 2019). Tuen piirissä olevan lapsen oppimiseen liittyviä tavoitteita ja painopistealueita muokataan lapselle sopivaksi (Leskinen & Salminen, 2015). Lapsen siirtyessä tuen tasolta toiselle myös tuen suunnittelu lisääntyy (Heiskanen, 2019). Kolmitasoiseen tukeen liittyy erilaisia asiakirjoja lapsen tuen tason mukaisesti. Lapselle laaditaan mallin mukaisesti pedagoginen arvio tai pedagoginen selvitys sekä tehostetun tai erityisen tuen asiakirjoja tuen tason mukaisesti (Heiskanen ym. 2021).

Yleisestä tuesta tehostettuun tukeen siirryttäessä lapselle laaditaan pedagoginen arvio (Louhela-Risteelä & Meriläinen, 2020). Lapselle laadittu pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma ovat tehostetun tuen taustalla (Leskinen & Salminen, 2015). Lapsen oppimissuunnitelmaan voidaan kirjata tehostetun tuen suunnitelma, ellei suunnitelmaa ole tehty erikseen (Heiskanen, Alasuutari & Vehkakoski, 2019). Tässä lapsen pedagogisessa oppimissuunnitelmassa huomioidaan myös lapsen yksilölliset tarpeet, vahvuudet ja toiveet (Heiskanen & Viitala, 2019). Mikäli tehostettu tuki ei riitä lapselle, hän siirtyy ylimmälle tasolle eli erityiseen tukeen, jolloin hänelle laaditaan pedagoginen selvitys ja henkilökoh-taisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS (Leskinen & Salminen, 2015, s. 23; Louhela-Risteelä & Meriläinen, 2020). HOJKS korvaa lapsen esiopetussuunnitelman (Opetushallitus, 2016).

Näillä erilaisilla asiakirjoilla on oma tärkeä merkityksensä lapsen tuen suunnittelun ja toteutuksen kannalta. Pedagogisen arvion ja pedagogisen selvityksen avulla saadaan tieto, mitä lapsen tukemiseksi on jo tehty ja, miten lasta voitaisiin vielä tukea paremmin (Heiskanen, 2019). Pedagogisten asiakirjojen

pohjalta tehdään hallintopäätökset tuen saamisesta ja usein myös näiden perusteella päätetään esimerkiksi lapsiryhmässä tarvittavien resurssien määrä (Heiskanen, 2021).

Tukea tarvitsevista lapsista puhuttaessa, puhutaan usein myös inklusiosta, jolla tarkoitetaan Laakson ja kumppaneiden (2023) mukaan jokaisen lapsen oikeutta osallistua tasavertaisesti esimerkiksi esiopetukseen ja lisäksi Suomi on sitoutunut erilaisin sopimuksen inklusiiviseen opetukseen. Lapsen oikeutta ei saa rajoittaa lapsen tuen tarve tai vamma (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1991). Ginner Hau ja kumppanit (2022) tuovat esille, että osallistumisen lisäksi lapsen pitäisi kokea kuuluvansa ryhmään ja oppia uusia asioita. Esiopetuksessa tilat ja käytettävät välineet pitäisi olla jokaiselle lapselle sopivia, mutta myös henkilöstöllä pitäisi olla kokemusta ja tietoa kohdata moninaiset lapset, jotta esiopetus voidaan toteuttaa sekä tasavertaisesti että oppimista tukien (Ginner Hau ym., 2022).

Inklusiota tukeva ajatus on, että jokainen lapsi saa käydä esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa oman kodin lähellä, mutta lasten ohjaaminen moninaisuuden näkemiseen on avainasemassa inklusiiossa (Laakso ym., 2023). Heiskanen ja Viitalan (2019) mukaan kaikki lapset eivät kuitenkaan mene kodin lähellä olevaan varhaiskasvatusyksikköön tai esiopetuspaikkaan, vaan erityistä tukea tarvitseville tai vammaisille lapsille voi olla oma koulunsa. Vastaava tilanne on lapsilla, jotka tarvitsevat vuorohoitoa, sillä heidän esiopetuksensa ja täydentävä varhaiskasvatuksensa on usein keskitetty tiettyihin yksiköihin kuten luvussa 2.1. mainittiin. Tämä tarkoittaa, ettei kyseessä ole välttämättä juuri lapsen kodin lähellä oleva yksikkö. Toisaalta moninaisuuden näkeminen on arkea vuorohoidossa, jossa paikalla on kaiken ikäisiä lapsia omine tarpeineen ja toiminta suunnitellaan heidän tarpeitaan vastaamaan.

3.2 Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa

Aivan kuten esiopetuksessa myös varhaiskasvatuksessa lasta tuetaan hänen tarpeidensa mukaisesti. Esioppilaan osalta tämä varhaiskasvatuksen tuki koskee lasta hänen osallistuessaan täydentävään varhaiskasvatukseen esimerkiksi esiopetuksen jälkeen. Heiskanen ja Syrjämäen (2022) mukaan saamansa tuen avulla lapsi pystyy sekä toimimaan että olemaan yksi jäsen lapsiryhmässä, mikä lisää vanhempien luottamusta lapsen arjen turvallisuudesta ja sujuvuudesta varhaiskasvatuksessa. Lapselle annettavasta tuesta säädetään varhaiskasvatuslaissa (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko, Muhonen ym., 2023). Varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen malli on suhteellisen uusi ja uudistamisen myötä ei enää Karilan (2022) mukaan ole merkitystä millainen varhaiskasvatusmuoto tai -palveluntarjoaja perheellä on käytössä, vaan kaikilla lapsilla on oikeus samanlaisiin palveluihin. Jokainen varhaiskasvatuksessa oleva lapsi on oikeutettu tukeen kolmitasoisien mallin mukaisesti, joita ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Karilan (2022) mukaan tuki on nyt yhtenevämpi varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen niin juridisesti kuin käsitteellisesti.

Karilan (2022) mukaan kehitykseen ja oppimiseen sekä hyvinvointiin liittyvä yleinen tuki on kaikkien lapsien oikeus ja lapsen on saatava sitä heti, kun tarve ilmenee, eikä siihen tarvita lääketieteellistä lausuntoa tai diagnoosia. Lapselle annettavaan tukeen ei vaikuta perheen sosioekonominen tausta tai perhetilanne eikä lapsen tarvitsema tuki, vaan kaikilla on samanlainen oikeus saada tarvitsemaansa yksilöllistä tukea heti kun tarve tukeen ilmenee (Heiskanen & Viitala, 2019). Lasta tuetaan hänen tarpeidensa mukaisesti (Heiskanen, 2019). Yleisessä tuessa kaikki varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset saavat tukea (Heiskanen ym., 2022). Lapsen saama yleinen tuki sisältää usein yksittäisiä tukimuotoja (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Yksittäisillä tukimuodoilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa esimerkiksi esillä olevaa kuvitettua päiväjärjestystä, joka käydään lapsen kanssa läpi. Tuki on usein kevyempää ja lyhytkestoisempaa kuin muilla tuen tasoilla (Karila, 2022).

Lapsen tarvitsemaa tukea voidaan tehostaa, kun jo käytettävissä olevat tukimuodot eivät riitä tukemaan hänen kehitystään, oppimistaan tai hyvinvointiaan (Karila, 2022). Kun lapsen saamaa tukea lisätään, se tarkoittaa pidempi kestoista tukemista ja tukea, joka kohdentuu juuri tuettavana olevan lapsen tarpeisiin säännöllisesti eikä vain pieninä hetkinä (Heiskanen, 2019; Karila, 2022). Tehostetussa tuessa lapsi saa usein monia tukimuotoja yhdessä, joita toteutetaan samanaikaisesti (Heiskanen ym., 2022), esimerkiksi lapsella voi olla henkilökohtainen kuvitettu päiväjärjestys ja aikuisen antama henkilökohtainen tuki toiminnan aikana. Lapsi ei tarvitse diagnoosia saadakseen tehostettua tukea (Karila, 2022). Tukea suunnitellaan ja toteutetaan tarkemmin kuin yleisessä tuessa (Karila, 2022).

Mikäli tehostettu tuki ei riitä, voidaan lapselle antaa erityistä tukea (Karila, 2022). Mutta lapsi voi saada erityistä tukea myös ilman tehostettua tukea. Karilan (2022) mukaan myös lapsen sairaus tai vamma, mihin hän tarvitsee tukea kehityäkseen tai oppiakseen, oikeuttaa erityiseen tukeen. Erityinen tuki suunnitellaan lapselle yksilöllisesti ja se on kokoaikaista sekä muodostuu useista tukimuodoista (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Esimerkiksi lapsella voi olla henkilökohtainen avustaja sekä hänen vuorovaikutustaan ja puheen tuottoa tuetaan erillisen puhetta tuottavan laitteen, kuvien tai tukiviittomien avulla.

Varhaiskasvatuslain (2018) mukaisella tuen kolmella tasolla (yleinen, tehostettu ja erityinen) käytettäviä tukimuotoja ovat *pedagoginen, rakenteellinen ja hoidollinen tuki*. Tässä tutkimuksessa näitä lain mukaisia tuenmuotoja hyödynnetään aineiston teoriaohjaavassa analyysissä. Karilan (2022) mukaan pedagogisia tuenmuotoja ovat ”varhaiskasvatuksen toistuvien toiminnan ja struktuurin luominen lapsen päivän rakenteeseen, sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat sekä lapsen tarpeiden mukaiset yhteiset pedagogiset toimintatavat – ja menetelmät”. Toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamat palvelut ovat myös pedagogisen tukemisen muotoja (Karila, 2022).

Rakenteellisen tuenmuotoja ovat henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä henkilöstörakenteen muokkaaminen että henkilöstön määrän lisääminen, mutta

myös lapsiryhmän pienentäminen, erilaisten apuvälineiden käyttäminen, tulkitsemis- ja avustamispalveluiden käyttäminen (Karila, 2022). Hoidollisen tuen muodot puolestaan liittyvät lapsen perus- ja sairaudenhoitoon tai avustamiseen, jotka on suunniteltava niin, että lapsi oppii ja voi olla osa lapsiryhmää (Karila, 2022).

Osana tukea ovat useiden lasten käyttämät erilaiset apuvälineet. Apuvälineillä tarkoitetaan rakenteellisessa tuessa esimerkiksi liikkumiseen liittyviä apuvälineitä, kun kommunikaation liittyvät apuvälineet kuuluvat puolestaan pedagogisen tuen piiriin (Opetushallitus, 2022). Karilan (2022) mukaan varhaiskasvatustlain alla ovat ne apuvälineet, joita lapsi tarvitsee osallistuakseen varhaiskasvatukseen, kun taas lapsen jokapäiväisessä elämässä käyttämät apuvälineet kuuluvat vammaispalvelulainsäädännön piiriin.

Jokaisen lapsen tuki suunnitellaan hänen tarpeidensa mukaan joustavasti tuen tasolta toiselle (Karila, 2022). Yhteistyötä lapsen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään varhaiskasvatuksen henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, vanhempien ja muiden yhteistyötahojen kanssa (Karila, 2022). Kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan hänen vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa (Heiskanen, Saxlund, Rantala & Vehkakoski, 2019). Tämän lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen tarpeet, tuen toteutuminen sekä arviointi tuen toteutumisesta (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Lapsen saamaa tukea ja sen vaikuttavuutta sekä toteutumista on arvioitava säännöllisesti yhdessä varhaiskasvatushenkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja vanhempien sekä lapsen kehitystä ja oppimista tukeneiden asiantuntijoiden kanssa, mutta myös lapsen oma mielipide on huomioitava arvioinnissa (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi lapselle annettavasta tuesta tehdään hallintopäätös.

Hallintopäätös tehdään tehostetun ja erityisen tuen alkaessa sekä yleisessä tuessa käytettävien tukipalveluiden esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan antaman opetuksen osalta (Karila 2022). Ennen hallintopäätöksen tekemistä on kerätty tietoja lapsesta kuulemalla huoltajia ja lasta sekä valmisteltu päätöstä

(Heiskanen ym., 2022). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma nivoutuu hallintopäätökseen ja nämä prosessit muodostavat kokonaisuuden, jonka myötä lasta tuetaan arjessa hallintopäätöksen mukaisesti ja puolestaan hallintopäätös perustuu laaja-alaiseen näkemykseen lapsen kehityksestä ja tuen tarpeesta (Heiskanen ym., 2022). Hallintopäätöksen tekee järjestämisvastuussa oleva kunta riippumatta siitä missä varhaiskasvatusta järjestetään (Karila, 2022). Hallintopäätös sisältää varhaiskasvatuksessa toteutettavan tuen muodot, varhaiskasvatuksen järjestämispaikan ja tukipalvelut (Karila, 2022). Lapsen tarvitsemista sosiaali- ja terveyspalveluista ei voida päättää hallintopäätöksellä vaan niitä koskevien lainsäädäntöjen mukaisesti (Karila 2022). Hallintopäätöksestä voi vaatia oikaisua aluehallintovirastolta (Varhaiskasvatustalaki, 2018).

Lapsen tarvitsema tuki järjestetään yleensä hänen omaan varhaiskasvatusryhmäänsä tuen tasosta riippumatta (Pihlaja & Neitola, 2017). Karilan (2022) mukaan tarvittaessa tuki voidaan järjestää myös pienryhmässä, integroidussa- tai erityisryhmässä. Varhaiskasvatuksessa inkluusio tarkoittaa Viljamaan ja Viitalan (2022) mukaan sitä, että kaikki lapset saavat inkluusion mukaista kasvatusta, jonka perustana on moninaisuutta ja yhteenkuuluvuutta kunnioittava pedagogiikka. Varhaiskasvatustalain (2018) mukaan inkluusio toteutuu, silloin kun lapsi on toisten lasten kanssa samassa ryhmässä. Silloin kun, lapsella on paljon tuen tarpeita, on Vainikaisen ja kumppaneiden (2018) mukaan päiväkodeissa parhaat mahdollisuudet tukea lasta kehityksen ja oppimisen haasteissa.

Lapsen tarvitsemiin tukitoimiin pystytään vastaamaan paremmin ryhmässä, missä on useampi koulutettu aikuinen. (Vainikainen ym., 2018). Varhaiskasvatustalain (2018) uudistuksen myötä tehostetussa tai erityisessä tuessa oleva lapsi on huomioitava niin perhepäivähoidossa kuin päiväkodissa joko vähentämällä lasten määrää tai lisäämällä henkilöstön määrää, ellei hänellä ole avustajaa. Karilan (2022) mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätettävissä on, kuinka paljon lapsia on vähennettävä tai montako aikuista on lisättävä tällaiseen lapsiryhmään, jossa on tehostetussa tai erityisessä tuessa oleva lapsi ilman avustajaa.

Vuorohoidossa olevilla lapsilla on myös oikeus tarvitsemaansa tukeen (Peltoperä, Dahlblom ym., 2016). Lasten tukemiseen liittyvät lait ja määräykset koskevat myös vuorohoitoa. Lapsilla ja perheillä pitäisi myös olla samat palvelut ja apuvälineet käytettävissä epätuypillisinä aikoina kuin päivisin varhaiskasvatusta tarvitsevilla. Peltoperän ja kumppaneiden (2016) mukaan lapsen tarvitsemat terapiat suunnitellaan yksilöllisesti ja lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita tulisi järjestää myös epätuypillisinä aikoina.

Tarkempaa tutkimustietoa varhaiskasvatuksen erityisopettajien työskentelestä vuorohoidossa ei ole vielä löydettävissä. Aiemman tutkimustiedon pohjalta tiedetään, että tuypillisesti vuorohoidossa työskentelevät varhaiskasvatuksen lastenhoitajat äärivuoroissa ja viikonloppuisin, kuten johdannossa mainittiin. Varhaiskasvatuksen opettajat työskentelevät tuypillisesti arkisin ja usein virkaaikana, mutta on myös kuntia, joissa opettajat ovat töissä iltaisin ja lauantaisin (Peltoperä & Hintikka, 2016). Vuorohoidossa lapselle tarjottava tuki on yksilöllisesti suunniteltua ja työssä olevan henkilöstön toteuttamaa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten tukea tarvitsevaa esioppilasta tuetaan vuorohoidon esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa aikaisin aamulla, iltaisin viikonloppuisin ja juhlapyhinä. Tutkimuskysymys on asetettu seuraavanlaiseksi:

1. Miten vuorohoidossa olevaa lasta tuetaan esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa epätyypillisinä aikoina?

Haluan selvittää, millaisia tuen muotoja on käytössä epätyypillisinä aikoina, jolloin lapsi on esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa vanhempien työskentelyn tai opiskelun vuoksi. Lisäksi haluan selvittää, millaisilla keinoilla ja käytänteillä esioppilasta tuetaan, silloin kun hänellä on tuen tarve.

4.2 Tutkimuskonteksti ja tutkimukseen osallistujat

Tämä laadullinen tutkimus liittyy kasvatustieteen tieteenalaan ja tarkemmin varhaiskasvatustieteeseen. Lichtmanin (2014) mukaan laadullinen tutkimus tutkii ja tulkitsee ilmiöitä. Walkerin ja kumppaneiden (2005) mukaan laadullisen tutkimuksen avulla voidaan löytää useita näkemyksiä tutkittavasta ilmiöstä ja saada monipuolista tietoa aiheesta Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimukseen osallistuu pieni joukko ihmisiä eikä tutkimuskonteksti ole kovin laaja (Walker ym., 2005; Lichtman, 2014).

Tutkimukseen osallistuu 28 varhaiskasvatuksen vuorohoidon asiantuntijaa, jotka ovat ammattinimikkeeltään varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, varhaiskasvatuksen avustajia ja päiväkodin varajohtajia (taulukko 1).

Taulukko 1

Tutkimukseen osallistuvat ammattiryhmittäin

	<i>Haastattelut 2023</i>	<i>Kysely 2024</i>	<i>Kysely 2021</i>
Varhaiskasvatuksen opettaja	2	2	8
Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	4	1	9
Ryhmäavustaja	1	-	-
Päiväkodin varajohtaja	-	1	-

Tutkimukseen osallistujat valikoituivat harkinnanvaraisesti. Harkinnanvaraisen otannan avulla on mahdollista löytää tutkittavasta ilmiöstä tietävät ihmiset (Patton, 2002). Rajasin tutkimusaineiston keräämisen vuorohoidon henkilöstöön, jotka työskentelevät pidennetyn aukioloajan mukaan tai ympärivuorokautista varhaiskasvatusta tarjoavissa yksiköissä. Vuorohoidon henkilöstöllä on näkemystä ja kokemusta tukea tarvitsevien lasten esiopetuksesta ja täydentävästä varhaiskasvatuksesta vuorohoidossa. Tutkimuskutsut lähetettiin vuoropäiväkotien johtajille, jotka jakoivat ne sitten henkilöstölleen. Haastatteluissa henkilöstö oli sähköpostitse yhteydessä minuun ja sovimme haastatteluajat. Kyselyihin henkilöstö vastasi sähköpostissa olleen linkin kautta.

Varhaiskasvatuksen opettajat työskentelevät pääsääntöisesti arkisin klo 17.00 saakka, mutta osa heistä työskentelee myös lauantaisin. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajat työskentelevät jokaisena viikonpäivänä tehden kolmivuorotyötä. Ryhmäavustaja taasen työskentelee pääsääntöisesti arkisin, mutta tarvitta-

essa hän työskentelee myös iltaisin ja viikonloppuisin. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on esiopetuksen toteuttaminen, mutta opettajan työajan loputtua lastenhoitajat tekevät tehtäviä vuorohoidossa olevien esioppilaiden kanssa iltaisin ja viikonloppuisin ja joskus lapselle annetaan tehtäviä myös kotiin.

Varhaiskasvatusyksiköt, joissa tutkimukseen osallistuja työskentelevät, ovat auki ympärivuorokauden jokaisena viikonpäivänä sekä arki- ja juhlapyhinä. Aukioloaikoja määrittelevät lastenhoitoajat eli päiväkodit ovat auki silloin, kun huoltajilla on työhönsä tai opiskeluunsa perustuva tarve saada lapselleen varhaiskasvatuspaikka iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä. Päiväkodeissa on neljästä kahdeksaan lapsiryhmää ja 70–200 lasta kirjoilla. Yleisimmin päiväkotien lapsiryhmät muodostuvat alle 3-vuotiaista lapsista ja 3–5-vuotiaista lapsista sekä esiopetusikäisille lapsille on oma ryhmä. Näihin vuorohoitoyksiköihin tulee lapsia myös muista kunnan varhaiskasvatusyksiköistä tai perhepäivähoidosta iltoihin, viikonloppuihin ja öihin sekä koulujen loma-aikoina.

Vuorohoidossa esiopetusta järjestetään eri tavoin (taulukko 2). Pääsääntöisesti vuorohoidon esiopetusta järjestetään päiväkodissa, mutta yhdessä kunnassa vuorohoitoa tarvitsevien lasten esiopetus on järjestetty perusopetuksen yhteydessä, josta lapset siirtyvät illoiksi ja viikonlopuiksi päiväkotiin.

Taulukko 2

Esiopetuksen järjestämisen muodot vuorohoidossa

	<i>Haastattelut 2023</i>	<i>Kysely 2024</i>	<i>Kysely 2021</i>
Päiväkodissa aamupäivisin	-	3	5
Päiväkodissa aamu- ja iltapäivisin	7	-	4
Perusopetuksessa	-	1	-

Päiväkodeissa esiopetusta järjestetään joko aamupäivisin tai aamu- ja iltapäivisin. Perusopetuksessa järjestettyä esiopetusta määrittelevät koulun työajat, mikä tarkoittaa aamupäivisin tapahtuvaa esiopetusta. Osa esiopetusryhmistä kuuluu kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluryhmään. Tyypillistä on, että lapsi on

esiopetuksessa epäsäännöllisesti ja joustavasti eikä vuorohoidon esiopetusta järjestetä vain yhtä tapaa vaan se suunnitellaan lapsikohtaisesti. Esiopetusryhmissä on tukea tarvitsevia lapsia ja osalla heistä on pidennetty oppivelvollisuus.

4.3 Tutkimusaineiston keruu

Keräsin tämän tutkimuksen laadullisen tutkimusaineiston kahdella eri tavalla. Ensin marras-joulukuussa 2023 haastattelin vuorohoidon henkilöstöä ja sen lisäksi keräsin aineistoa verkkokyselyn avulla tammikuussa 2024. Lisäksi aineistossa on kahden kysymyksen vastaukset kesäkuussa 2021 toteutetusta verkkokyselystä, joka kerättiin tutkimusparini Maarit Viitasen kanssa kandidaatin tutkielman (2021) yhteydessä. Kerron aineiston keräämiseen liittyvistä haasteista tämän luvun loppupuolella.

Haastattelu. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on yleinen tapa hankkia tietoa (Lichtman, 2014) ja haastattelun avulla voidaan saada tarkkaa tietoa ilmiöstä (Hirsijärvi & Hurme, 2022). Etänä tehtävät haastattelut säästävät aikaa (Heiselberg 2022) ja esimerkiksi matkakustannuksia (de Villiers ym., 2022). Tämän tutkimusaineiston keräämiseen liittyvät haastattelut toteutettiin sekä yksilöettä parihaastatteluina Jyväskylän yliopiston Zoom -etäyhteyden kautta. Haastattelut etenivät puolistrukturoitujen kysymysten avulla (LIITE 1). Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan haastattelua, jossa on valmiina avoimia kysymyksiä, joita sitten täydennetään keskustellessa (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006; Skinnerin, 2012). Haastatteluiden aikana esitin haastateltaville kysymyksiä haastattelurungon ulkopuolelta, mikäli haastateltavan vastaus antoi lisäkysymykselle aiheita. Lisäksi huomasin ensimmäisten haastatteluiden jälkeen, milaista tietoa kaipaisin lisää ja muokkasinkin haastattelurunkoa tuleviin haastatteluihin.

Olin ajatellut kerääväni aineiston yksilöhaastatteluiden avulla, mutta osa haastatteluista toteutettiin yhden päiväkodin toiveiden mukaisesti heidän henkilöstölleen parihaastatteluina. Ensimmäisen parihaastattelun jälkeen huomasin,

että toinen haastateltava jäi taka-alalle haastattelussa toisen ollessa puheliaampi ja aktiivisempi. Seuraavassa parihaastattelussa osasin kiinnittää tähän enemmän huomiota ja osoitin kysymykseni molemmille haastateltaville tarvittaessa erikseen. Pietilän (2017) mukaan ryhmähaastattelussa ajankäyttö on tehokasta. Tämän saman huomion tein itse, sillä parihaastatteluihin käytetty aika oli kymmenen minuuttia pidempi, kuin yksilöhaastatteluihin käytetty aika. Tämä tarkoitti, että sain haastateltua kaksi työntekijää melkein samassa ajassa kuin yhden. Parihaastattelussa toinen haastateltava saattoi aloittaa kertomisen ja toinen jatkoi lausetta tai toinen myötäili puheella, äännähdyksillä ja eleillä toisen kertomaa.

Hyvärisen (2017) mukaan haastattelijan pitäisi olla vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, jotta hän osoittaisi kuuntelevansa. Ensimmäistä haastateltua kuunnellessani huomasin, että käytin itse paljon täytesanoja ja myötäilin puheella tutkimukseen osallistujan puhetta. Ajattelin, että tämä saattoi keskeyttää haastateltavan puheen. Tästä oppineena seuraavissa haastatteluissa vain nyökkäilin, ja puhuin vasta kun haastateltava oli lopettanut puheensa. Videovälitteisessä haastattelussa olisi hyvä katsoa tietokoneen kameraan, jotta tulisi vaikutelma suoratakatskontaktista (Heiselberg & Stępińska 2023). Aluksi katsoin puhuessani kameraan, mutta en nähnyt haastateltavien kasvoja ja ilmeitä, varsinkin silloin kun heitä oli kaksi. Heiselbergin ja Stępińskan (2022) mukaan kameraan olisi hyvä katsoa esittäessä kysymyksiä, että näkee, ymmärtääkö haastateltava ne. Yritin haastatteluiden aikana muistaa katsoa kameraan, sekä seurata samalla haastateltavien ilmeitä ja eleitä.

Aineiston kerääminen sekä siihen tutustuminen että analysointi olisi hyvä tehdä yhtä aikaa ja aloittaa aikaisessa vaiheessa analysoinnin sujumiseksi (Ruusuvoori ym. 2010). Myös DiCicco-Bloomin ja Crabtreen (2006) mukaan analysointi ja aineiston kerääminen yhtä aikaa mahdollistaa kysymysten muokkaamisen tai niiden lisäämisen, jotta ne vastaisivat paremmin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksessani haastattelut olivat jakautuneet useammalle viikolle, ja tämän vuoksi itselleni oli luontevaa työstää näitä edellä mainittuja vaiheita samanaikaisesti.

Tutkijan on pohdittava, miten hän saa kirjoitettua haastattelun oikeaan muotoon, ettei merkitys muutu esimerkiksi laittamalla pilkun väärään paikkaan (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006). Välittömästi haastatteluiden jälkeen litteroin haastattelut tekstimuotoon, jonka jälkeen luin sen vielä läpi nähdäkseni vastaako litterointi tallennetta. Ruusuvuoren ja & Nikander (2016) mukaan litteroinnilla tarkoitetaan haastatteluiden muuttamista tekstimuotoon. Kuvatallennus mahdollistaa myös ilmeiden ja eleiden kirjaamisen (Ruusuvuori & Nikander, 2016). Litteroinnin kirjoitin sanatarkkuudella ja lisäsin huomioitani videokuvasta tekstiin, esimerkiksi että ”työntekijä 3 nyökkäilee myöntävästi työntekijän 4 vastaukseen”.

Haastattelut olivat eri mittaisia ja osa haastatteluista oli runsassanaisia ja osa niukempisanaisia. Haastattelut kestivät yhteensä 1 tunti 12 minuuttia. Litteroitua tekstiä oli 22 sivua Word tekstinkäsittelyohjelmiston fontilla Times New Roman, jonka koko on 12 ja tekstin riviväli on 1 ½. Tutkimusaineistoa on silloin riittävästi, kun esille ei tule enää uusia asioita ilmiöön liittyen eli aineisto on kylläntynyt (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006). Haastatteluissa ei tullut enää esille uusia asioita ilmiöön liittyen, mutta tiesin aiemmin kandidaatin tutkielmaani keräämäni aineiston pohjalta, että lasta voidaan tukea monin eri tavoin vuorohoidossa. Tämän takia tein päätöksen kerätä lisää aineistoa verkkokyselyn avulla.

Verkkokyselyt. Samoin kuin haastattelu tuo verkkokysely tutkijalle taloudellista ja ajallista säästöä, mutta verkkokyselyiden etuna on lisäksi vastausten tallentuminen suoraan järjestelmään (Vehovar & Manfreda, 2017). Lisäksi tutkimukseen osallistuminen ei ole paikka- ja aikasidonnaista, vaan verkkokyselyyn voi vastata silloin kun on sopiva ajankohta (Vehovar & Manfreda, 2017). Braunin ja kumppaneiden (2021) mukaan verkkokyselyiden etuna on myös tutkimukseen osallistujan tunnistamattomuus, sillä osallistujat kokevat voivansa kertoa asioista vapaammin osallistuessaan verkon kautta tapahtuvaan kyselyyn.

Kuten aiemmin mainitsin, tämän kyselyn aineisto koostuu haastatteluiden lisäksi kahden verkkokyselyn vastauksista. Aineisto, joka pohjautui haastattelui-

hin, oli mielestäni liian pieni ja halusin saada laajemman kuvan lapsen tukemisesta vuorohoidon esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa, joten tein päätöksen lisäaineiston keräämisestä verkkokyselyn avulla.

Tammikuussa 2024 avasin verkkokyselyn tutkimukseen osallistujille. Kyselyn kysymykset pohjautuivat haastattelurunkoon. Kyselyssä oli 18 avointa kysymystä. Verkkokyselyn lisäksi aineistossa on mukana kesäkuun 2021 kyselomakkeesta kahden avoimen kysymyksen vastaukset ja vastaajien taustatietoihin liittyvät kysymykset. Kyselyssä, joka tuottaa laadullista aineistoa käytetään avoimia kysymyksiä (Braun ym., 2020). Avoimen kysymyksen ”Haluatko kertoa vielä jotain muuta...” avulla voidaan tuoda esille sellaista tietoa, mitä ei ollut ajatellut aiemmin (Braun ym., 2020). Tarkoitukseni oli saada avoimien kysymysten avulla mahdollisimman kattava kuva tutkimastani ilmiöstä. Lisäsin vuonna 2024 toteutettuun kyselyyn lopuksi lauseen: ”Sana on vapaa; voit halutessasi kertoa lisää tukea tarvitsevien lasten esiopetuksesta” saadakseni sellaista tietoa vuorohoidon arjesta, mitä en ollut kysynyt informanteilta. Kyselyiden vastaukset olivat eri pituisia, ja osa vastauksista oli runsassanaaisia ja osa niukempisanaaisia.

4.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen laadullinen aineisto koostuu litteroiduista haastatteluista ja kyselyiden vastauksista ja se analysoidaan temaattista analyysia hyödyntäen. Vaismoradin ja kumppaneiden (2016) mukaan temaattinen analyysi sopii tekstimuotoisen aineiston analyysiin. Clarkin ja Braunin (2006) mukaan temaattisen analyysin avulla analysoitava tutkimusaineisto voi muodostua useista eri tavoin kerätyistä aineistoista. Temaattisen analyysin avulla voidaan aineistosta löytää erilaisia tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiä asioita eli teemoja (Clarke & Braun, 2017). Temaattinen analyysi ei ole sidottu mihinkään teoriaan vaan sen avulla voidaan tutkia muun muassa merkityksiä, kokemuksia ja todellisuutta (Clarke & Braun, 2006). Sekä Vaismoradin ja kumppaneiden että Clarkin ja Braunin esiin tuomien asioiden perusteella, päätin analysoida tämän tutkimuksen aineiston temaattisen analyysin avulla.

Vaismoradin ja kumppaneiden (2016) mukaan ensimmäisenä täytyy tutustua aineistoon ja lukea sitä, jotta saadaan kokonaiskäsitys sekä aineistosta että tutkimusaiheeseen liittyvistä asioista. Clarken ja Braunin (2006) mukaan tutkijalla on käsitystä aineistosta jo ennen analyysiä, mikäli hän on kerännyt sen itse esimerkiksi haastattelemalla. Tämän tutkimuksen aineistoon tutustuminen alkoi silloin, kun haastattelin tutkimukseen osallistujia ja luin kyselyiden vastauksia. Haastatteluita litteroidessa muodostui kokonaiskäsitys aineistosta ja sen koosta sekä ilmiöistä, mitkä liittyivät tähän tutkimukseen. Luin koko tutkimusaineiston läpi useaan kertaan ja löysin sieltä lapsen tukemiseen liittyviä keinoja ja käytänteitä, jotka toistuivat läpi koko aineiston. Lukiessani aineistoa huomasin näiden lasta tukevien keinojen ja käytänteiden olevan niitä konkreettisia asioita, joista muodostuvat varhaiskasvatuslain (2018) mukaiset tuenmuodot. Tämän myötä jatkoin aineiston analysointia teoriasidonnaisesti, millä tarkoitetaan sitä, että aineiston analyysi ei pohjaudu teoriaan vaan yhtenäisyys siihen on nähtävissä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisten tuenmuotojen mukaisesti muodostin alustavat teemat ja jäsensin aineistosta löytyviä asioita alustaviin teemoihin, jonka jälkeen aloitin aineiston koodaamisen.

Aineistoon tutustumisen jälkeen aineistoa aloitetaan järjestelmällisesti koodaamaan, mutta koodaamisen aikana löytyneet asiat voidaan siirtää myös omiin tiedostoihinsa (Clarke & Braun, 2006). Samanlaiset koodit laitetaan samaan paikkaan Vaismoradin ja kumppaneiden (2016) mukaan. Koodaamisen aloitin lukemalla aineistoa järjestelmällisesti ja samalla korostin eri väreillä löytämiäni tuenmuotoja ja siirsin ne tukimuotojen mukaisesti tiedostoihin. Tuen muodot olivat tässä vaiheessa ajatuskokonaisuuksia, joissa oli konkreettisesti kerrottu lapsen tukemisesta arjessa esimerkiksi: "Meillä käy eri terapeutteja. Meillä käy toimintaterapeutteja, puheterapeutteja ja muita" (LIITE 3). Pedagogiseen tukemiseen liittyi 105 ajatuskokonaisuutta, rakenteelliseen tukemiseen liittyi 97 ajatuskokonaisuutta ja hoidolliseen tukemiseen liittyi 16 ajatuskokonaisuutta. Vaismoradin ja kumppaneiden (2016) mukaan koodaamisessa on ensin esimerkki aineistosta

ja tämän jälkeen muodostetaan tarkempi kuvaus esimerkistä. Muodostin alkuperäisestä ajatuskokonaisuudesta tarkemman koodin, esimerkiksi terapeutit (LIITE 3).

Koodaamisen jälkeen koodeista muodostetaan mahdollisia alemman tason teemoja (Clarke & Braun, 2006). Yhdistin koodeja mahdollisiksi alemman tason teemoiksi esimerkiksi terapeutit -koodista muodostui moniammatillinen yhteistyö -alemmman tason teema (LIITE 3). Tämän jälkeen Claken ja Braunin (2006) mukaan näitä muodostuneita teemoja tarkastellaan tarkemmin ja etsitään toimivia teemoja, mutta myös päällekkäisyyksiä. Tutkin muodostamiani teemoja ja löysin avustajaan liittyviä koodauksia kahden eri teeman alta. Teoriasta löysin selityksen, miksi avustaja liittyi kahteen alemman tason teemaan. Tarkistin alkuperäisen ajatuskokonaisuuden ja koodasin uudelleen avustajan työtehtävän mukaisesti oikean alemman tason teeman alle. Näiden vaiheiden jälkeen Clarcken ja Braunin (2006) mukaan jokaiselle teemalle annetaan sitä kuvaava nimi (LIITE 3). Lopullisessa analyysissä olivat mukana kaikki aineistosta koodatut tiedot (215 ilmausta), joista muodostuneet teemat olivat samat kuin varhaiskasvatuslaissa (2018) määritellyt tuen muodot: *pedagoginen tuki, rakenteellinen tuki ja hoidollinen tuki*.

Siihen, että teemat muodostuivat varhaiskasvatuslain mukaisiksi, vaikka niissä oli nähtävissä myös perusopetuslain mukaisia tuen muotoja, vaikutti osaltaan se, että vuorohoidon esiopetus ja täydentävä varhaiskasvatus tapahtui pääsääntöisesti päiväkodeissa eikä esiopetusta juurikaan järjestetty kouluilla. Näin ollen selkeän rajan vetäminen lapsen tukemiseen liittyen pelkästään esiopetuksessa tai täydentävässä varhaiskasvatuksessa oli vaikeaa tämän aineiston pohjalta. Tämän lisäksi vuorohoidossa tapahtuva esiopetus oli hyvin yksilöllistä ja osittain epämuodollista, ja sitä toteutti paikalla oleva henkilöstö.

4.5 Eettiset ratkaisut

Hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja on noudatettava korkeakoulujen opinnoissa (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta, 2023), joihin myös tämä tutkimus liittyy. Osana hyvää tieteellistä käytäntöä on hakea tutkimusluvut tutkimukselle (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta, 2023). Ennen aineiston keräämistä hain tutkimusluvut sekä kunnilta että työntekijöiltä, jotka osallistuivat tutkimukseen. Saatuani tutkimusluvut kunnilta lähetin sähköpostiviestin päiväkodin johtajille, jonka he jakoivat henkilöstölleen. Viestissä oli liitteenä saatekirje ja tietosuojailmoitus, jossa on kuvattu muun muassa tutkielman tavoitteet ja aikataulu. Saatekirjeessä oli tieto, mihin vastauksia tullaan käyttämään ja lisäksi joko haastattelukysymysrunko tai linkki kyselyyn.

Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Kuulan (2011) mukaan vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumisessa on ihmisen autonomian kunnioittamista. Haastateltavia on informoitava etukäteen haastatteluun liittyvistä seikoista ja heillä on oltava tieto, milloin ja miten haastattelu järjestetään sekä miten käytännön järjestelyt hoidetaan (Walker ym., 2005). Haastateltavat ottivat itse minuun yhteyttä sähköpostitse ja kyselyihin henkilöstö vastasi halutessaan.

Tutkimukseen osallistuvilta on pyydettävä suostumus haastettuluun ennen haastattelun alkua ja haastattelun aikana sekä tutkittavan on pystyttävä keskeyttämään osallistuminen tutkimukseen missä vaiheessa tahansa (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006). Kysyin erikseen jokaiselta tutkimukseen osallistujilta luvan käyttää heidän vastauksiaan tutkimuksessani. Tutkimukseen osallistuja pitää olla tieto mihin he suostuvat ja mihin heidän vastauksiaan käytetään (Walker ym., 2005). Ennen haastattelun aloittamista ja tallennuksen alettua kysyin haastateltavilta, saanko käyttää heidän vastauksiaan tutkimuksessani sekä kyselyissä oli vastaajalla mahdollisuus antaa lupa heidän vastaustensa käyttöön tässä pro gradu -tutkielmassa. Walkerin ja kumppaneiden (2005) mukaan tutkimukseen osallistujan on voitava halutessaan peruuttaa osallistuminen. Mikäli, tähän

tutkimukseen osallistunut työntekijä halusi perua osallistumisensa tutkimukseen, hän olisi ilmoittanut siitä minulle, jonka jälkeen olisin poistanut häneen liittyneet asiat tutkimuksesta ja aineistosta.

Mäkisen (2006) mukaan tutkimusaineiston käsittely on osa luottamuksellisuutta, josta on kerrottava tutkimukseen osallistujille. Kerroin tutkimukseen osallistujille, miten aineistoa käsitellään ja säilytetään sekä milloin se tuhoetaan. Tallenteet on säilytettävä huolellisesti ja tuhottava viimeistään analyysin jälkeen (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006). Rannan ja Kuula-Lummin (2017) mukaan tallenteiden hävittäminen on haastateltavien yhteystietojen poistamista. Haastattelutallenteet oli tallennettu Jyväskylän yliopiston salasanoin suojatulla tallennusasemalla niin kauan, kun sain kirjoitettua ne tekstimuotoon. Tämän jälkeen tallenteet poistettiin. Litteroidut haastattelut oli tallennettu tutkijan omalle koneelle, josta ne poistetaan tutkielman valmistuttua. Yhteystiedot esimerkiksi sähköpostiviestit poistin sähköpostiohjelmani saapuneet-, lähetetyt- ja poistetut kansioista haastattelun jälkeen. Tietosuojavaltuutetun toimiston (ei pvm.) mukaan ”Paperinen aineisto voidaan hävittää polttamalla”. Omat tutkimuksen aikana kirjoittamani muistiinpanoni hävitin polttamalla.

Walkerin ja kumppaneiden (2005) mukaan on tärkeää tehdä tarvittavat toimenpiteet aineiston turvalliselle käsittelylle ja huomioida aineiston säilyminen turvassa, jonne ei ole pääsyä ulkopuolisilla. Ainoastaan tutkijalla on pääsy haastatteluaineistoon ja vuoden 2024 kyselyyn. Vuoden 2021 kyselyn vastauksiin pääsee myös kandidaatin tutkielman tutkimusparini Maarit Viitanen. Kyselyiden vastaukset tallentuivat Jyväskylän Yliopiston Webropol-ohjelmistoon, josta otetut tulosteet on tallennettu Jyväskylän yliopiston salasanoin suojatulle tallennusasemalle. Analyysia varten vastauksista kootut maininnat on tallennettu tutkijan tietokoneelle. Kaikki kyselyyn liittyvä aineisto poistetaan niin Webropolista kuin tallennusasemalta ja tutkijan tietokoneelta pro gradu -tutkielman valmistuttua.

Henkilön tai organisaation tunnistamattomuus on yksi tutkimusetiikan kulmakiviä (Mäkinen, 2006) ja tutkimukseen osallistuvan henkilön nimettömyys on turvattava tutkimuksen jokaisessa vaiheessa (DiCicco-Bloom & Crabtree,

2006; Walker ym., 2005). Kategorisoinnin avulla tutkimukseen osallistuvien tiedot saadaan muutettua yleiselle tasolle Rannan ja Kuula-Lummin (2017) mukaan. Haastatteluun osallistuneiden henkilötiedot (ääni, kuva, nimi ja ammattinimike) muutettiin litteroinnin yhteydessä työntekijäksi ja juoksevaksi numeroksi. Kyselyissä henkilötietoihin kuuluvana kysyttiin ainoastaan ammattinimikettä, jota käytettiin vain tutkimuksen osallistujien taustatietoina. Tunnistamattomuus on tärkeää huomioida myös aineistolainauksissa, joita käytetään Roberts (2015) mukaan tuloste raportoinnissa niiden tukemiseen. Roberts (2015) mukaan tutkijan on päätettävä, miten hän suojelee tutkittavien tunnistamattomuutta. Tämän tutkimuksen tuloksissa aineistolainaukset on esitetty ilman yksilöintiä, jotta tutkimukseen osallistujien anonymiteetti säilyy. Anonymiteetillä tarkoitetaan henkilötietojen muuttamista niin, ettei henkilöä voida niistä tunnistaa eikä rekisterin pitäjä voi muuttaa niitä takaisin tunnistettavaan muotoon (Tietosuojavaltuutetun toimisto; Ranta & Kuula-Luumi, 2017).

Aineistoon liittyvänä eettisenä asiana koin myös sen, että otin tutkimukseen mukaan kesäkuussa 2021 kerätystä aineistosta kaksi avointa kysymystä sekä näihin kysymyksiin vastanneiden työntekijöiden taustatiedot. Mäkisen (2006) mukaan kysymysten esittämiseen täytyy kiinnittää huomiota kyselylomakkeessa, sillä kyselyyn vastaajat käyttävät aikaansa vastaamalla esitettyihin kysymyksiin. Ajattelen, että vastaamisen käytetyn ajan lisäksi tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat pohtineet omia vastauksiaan ennen kirjoittamista ja vastausten myötä tuovat oman tietonsa tutkimuksessa käytettäväksi. Tämän lisäksi tutkijoiden lisäksi useat ihmiset ovat esimerkiksi keskustelleet tutkimukseen osallistumisesta, kirjoittaneet tutkimuslupia ja laittaneet sähköposteja, joihin on kulunut heidän työpanostaan ja -aikaansa.

Ennen kun käytin vuoden 2021 kerättyä aineistoa, olin pohtinut asiaa muun muassa varhaiskasvatuslain (540/2018) muutoksen vaikutusta lapsen tukemiseen liittyen. Laki muutoksen myötä jokaisella lapsella on oikeus kolmiportaiseen tukeen, mikä ei ollut vielä kaikissa Suomen kunnissa käytössä kesäkuussa 2021, mutta tällöin tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden kunnissa oli käytössä joko kolmiportainen tuki tai varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaiset

tuen muodot. Päädyin ottamaan tutkimukseen mukaan kesäkuun 2021 kyselystä kaksi avointa kysymystä, joista ensimmäinen liittyi esiopetuksen järjestämiseen vuorohoidossa ja toinen siihen, miten tukea tarvitsevat lapset on huomioitu iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä.

Tutkijan on mahdollisimman tarkasti kuvattava aineiston analyysi, että lukija voi tehdä omat johtopäätöksensä tutkimuksen luotettavuudesta (Nowell ym. 2017). Analyysin vaiheen olen kirjoittanut auki kohdassa 4.4. aineiston analyysi ja lisäksi esimerkki aineiston analyysistä on liitteessä kolme. Tutkimukseen vaikuttaa tutkijan oma asema (Berger, 2015). Tehdessäni aineiston analysointia pyrin olemaan erityisen tarkka sekä puolueeton oman vuorohoidossa että vuorohoitopäiväkodin esiopetuksessa työskentelyni vuoksi. Taustani kautta minulla on ennakkokäsityksiä, miten vuorohoidon esiopetuksessa tai täydentävässä varhaiskasvatuksessa tuetaan lasta. Olen pyrkinyt kuvamaan tutkimusprosessin jokaisen vaiheen mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voi seurata tekemiäni päätelmiä. Aineistoa lukiessa pystyin samaistumaan vastaajien kommentteihin sekä ymmärtämään, oman työkokemukseni kautta heidän kuvaamiaan tilanteita.

5 ESIOPPILAAN TUKEMINEN VUOROHOIDOSSA

Henkilöstön vastauksissa ilmenee sekä esiopetuksen että täydentävän varhaiskasvatuksen osalta varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisia tukimuotoja, jotka liittyvät pedagogiseen, rakenteelliseen ja hoidolliseen tukemiseen (taulukko 3).

Taulukko 3

Esimerkkejä henkilöstön vastausten jakautumisessa tukimuotojen välillä

PEDAGOGINEN TUKI	RAKENTEELLINEN TUKI	HOIDOLLINEN TUKI
Toiminta suunnitellaan lasta tukeväksi, Yhdessä sovitut käytännöt, Aikuisen antama tuki, Arjen strukturointi	Henkilöstörakenteen muokkaaminen ja määrän lisääminen, osaamisen lisääminen, Pienryhmissä toimiminen, avustaja, Apuvälineiden käyttö	Moniammatillinen yhteistyö ja erityisesti terapeuttien antama ohjaus ja tuki, avustaja, Lääkehoidosta huolehtiminen

Nämä pedagoginen, rakenteellinen ja hoidollinen tuki sisältävät perusopetuslain (628/1998) mukaisia tukimuotoja kuten osa-aikaista erityisopetusta, lapsen tarvitsemien avustajapalveluiden tarjoaminen sekä apuvälineitä. Osa-aikainen erityisopetus on tässä tutkimuksessa sisällytetty rakenteellisen tuen muotoihin. Rakenteellisen tuen muotoihin on sisällytetty myös avustajapalvelut, mikäli vastauksista ei ole selkeästi nähtävissä, että avustaminen liittyy esimerkiksi sairaudenhoitoon, jolloin kyseessä on hoidollisen tuen muotoihin liittyvä tuki. Apuvälineet sijoitetaan hoidollisen tuen muotojen alle, sillä vastauksista ei ole löydettävissä erittelyä, mihin apuvälineitä käytettiin.

5.1 Pedagoginen tuki

Varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden vastauksista ilmenee, että vuorohoidossa on käytössä monenlaisia pedagogisen tuen muotoja. Arjen tilanteet ja toiminta suunnitellaan yhdessä lapsen tarpeita tukevaksi. Suunnittelun perustana ovat henkilöstön havainnot lapsesta, toiminnasta ja arjen sujuvuudesta. Havainnot pyritään kirjaamaan henkilöstön käytössä oleviin raporttivihkoihin, lapsen havainnointivihkoihin tai sähköisiin ohjelmiin.

Esimerkki 1

”Ja sitten on tietysti tämä havainnointivihko, mihinkä ei tule aina kirjattua. Mutta jokaisella lapsella olisi tärkeää, että niitä havaintoja kirjaisi ylös eikä vaan suullisesti kertoisi. Sekin on tietysti tärkeää, että suullisesti kertoo jollekin näistä havainnoista. Mutta kun päivät on, tiedät varmaankin, on aina hektisiä, sattuu ja tapahtuu niin ei aina kerkii.” (H2)

Esimerkki 2

”Vakaohjelma. Eli siinä on joka lapsella oma kohta. Sieltä avautuu hoitoajat ja sieltä avautuu tarvittaessa lapsen henkilötiedot ja hakijan tiedot. Siinä on myös semmoinen kenttä, mihin voi laittaa viestin. Se on hyvä ja on tuumattukin niin, että sinne ketkä jää iltahoitoon, mitä on siinä päivässä niin sinne voi kirjata sitten.” (H6)

Kirjaamisen lisäksi henkilöstö keskustelee havainnoistaan oman tiimin kesken sekä miettii ratkaisukeskeisiä toimintakäytänteitä esimerkiksi ruokailuun tai siirtymiin. Toimintakäytänteistä ja lapsen tukemiseen liittyvistä erityisjärjestelyistä tiedotetaan lasta hoitavien ryhmien henkilöstöä palaverissa ja edellä mainittujen raporttivihkojen avulla, jotta lasta koskevat tärkeät tiedot tai erityisohjeet ovat helposti löydettävissä myös silloin, kun oman ryhmän aikuisia ei ole paikalla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai varhaiskasvatussuunnitelmassa (vasu) on lapsesta yksilöllisempää tietoa, joka on oman ryhmän henkilöstön luettavissa: ” Omassa ryhmässä me saadaan lukkea sieltä vasuista. Muista ryhmistä kerrotaan meille, mitä katsotaan aiheelliseksi” (H3). Tämän vuoksi vuorohoidossa on käytössä erillisiä esitietolomakkeita, missä kerrotaan lapseen liittyvistä tiedoista tarkemmin. Vuorohoidon erirytmyyden vuoksi on tärkeää, että tieto lapsen päivästä siirtyy myös varhaiskasvatuspäivän aikana. Aamupäivisin työskennellyt henkilöstö siirtää tiedon lapsen päivästä seuraavaksi töihin

tulleelle työntekijälle joko kirjallisesti tai suullisesti: ”Yksi aikuinen ottaa lapsen vastuulleen hoitopäivän ajaksi ja informoi lapsen asiat eteenpäin työvuoron vaihtuessa” (vastaaja 6, kysely 2021).

Tieto lapsen päivästä on vuorohoidon lisäksi tärkeää myös perheelle. Usealla tukea tarvitsevalla lapsella on vastausten mukaan käytössä oma päiväkirja, johon he vanhempien ja henkilöstön kanssa yhdessä piirtävät, kirjoittavat tai liimaavat kuvia päivän tapahtumista niin kotoa kuin esiopetuksesta ja täydentävästä varhaiskasvatuksesta. Tiedonsiirron lisäksi päiväkirjan avulla luodaan lapselle selkeä ja strukturoitu arki, jonka avulla tuetaan myös lapsen vuorovaikutusta.

Esimerkki 3

”Ne on päivän väritkin siinä vihkossa. Ja siellä on sitten tarkoitus, että kun tämä kielellinen kehitys on vähän haasteellista niin että kuvien avulla käytäis, että sinne piirretään, esimerkiksi autoleikissä piirretään autoja sinne. Ja siellä on sitten terapeuttien omatkin kuvat aina. Ja vanhemmat mukavasti täyttää myös kotona sitä.” (H2)

Vastauksissa ilmenee, että päiväjärjestyksen lisäksi kuvien avulla tuetaan lapsen käyttäytymistä tai ohjataan lasta pitkäkestoisempaan työskentelyyn. Henkilöstöllä roikkuu avainkaulanauhoissa niin sanottuja liikennevaloja, joiden värit ohjaavat lasta. Värien merkitys on selvitetty etukäteen lapsille. Vihreä väri kertoo esimerkiksi lapselle, että nyt mene hyvin ja keltainen taas varoittaa, esimerkiksi hiljentämään ääntä. Viimeisenä tulee punainen väri, joka kertoo lapselle, että on esimerkiksi aika vaihtaa tekemistä liian kovan äänenkäytön vuoksi. Lisäksi käytössä on kuvapareja (ensin-sitten) ja ohjauskortteja, joiden avulla lapsi pystyy esimerkiksi hahmottamaan, mitä hänen täytyy tehdä ensin, jotta saa aloittaa saadakseen aloittaa leikkimisen tai, että nyt on tauon aika.

Esimerkki 4

”Sitten meillä on taukokortit käytössä tietyillä lapsilla. Ennen kun se tilanne äityy pahaksi niin, sitten otetaan pikkuinen tauko ja lapsen kanssa on sovittu että, tekeekö hän, vaikka muovailuvahaa sillä aikaa, että rauhoittuu siinä tauolla tai sitten, mitä sen lapsen kanssa on sovittu.” (H2)

Kuvaohjauksen lisäksi lapsen rauhoittumista tuetaan antamalla syliin pehmeä painokoiraa. Lisäksi erilaisten hypistelylelujen ja kuulosuojaimien avulla tuetaan

lasten keskittymistä. Näiden erilaisten tukimuotojen lisäksi vastauksista ilmenee myös aikuisen lapselle antama pedagoginen tuki.

Ennakointi, kannustaminen, positiivinen palaute ja aikuisen läsnäolo nimetään henkilöstön vastauksissa. Ennakointia on nähtävissä päiväjärjestyksissä, kuvaohjauksen ja kellon avulla sekä suullisesti. Lapsia kannustetaan sanallisesti, mutta myös antamalla mahdollisuus erilaisten edellä mainittujen lelujen käyttöön. Lapsille annetaan positiivista palautetta vihreillä liikennevaloilla, peukuilla ja sanallisesti. Kaiken tämän taustalla aikuisen aito läsnäolo auttaa olemaan tilanteen tasalla ja antaa mahdollisuuden tukea lasta välittömästi esimerkiksi kuvaohjauksella, kun lapsi väsyy ja hän tarvitsee tauon tekemisestä.

Useat näistä pedagogisen tukemisen muodoista ovat käytössä koko lapsiryhmällä pois lukien lapsen omat yksilölliset tukimuodot, kuten tehtävien eriyttäminen. Lapsen ollessa erityisen tuen piirissä on mahdollista eriyttää tehtäviä hänelle sopiviksi. Lapsi voi esiopetusvuonna, vaikkapa harjoitella numeroita yhdestä kolmeen oman taitotason mukaisesti: ”Räätälöity yhdellekin lapselle omat, kun ei mene ihan sen eskarikirjan mukaan niin hänelle on sitten omat tehtävät, mitä tehdään sitten kahden kesken” (H2).

5.2 Rakenteellinen tuki

Vastauksista selviää, että lasta tuetaan myös rakenteellisen tuen muodossa, jotka liittyivät henkilöstöön, lapsiryhmään ja apuvälineiden käyttöön. Iltasin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä henkilöstörakenne saattaa poiketa arkisin avoinna olevasta päiväkodista. Vastauksista ilmenee, että pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen lastenhoitajat työskentelevät äärivuoroissa ja viikonloppuisin sekä juhlapyhinä. Varhaiskasvatuksen opettajien työvuoroissa on erilaisia käytänteitä. Osa heistä työskentelee arkisin niin sanottuun virka-aikaan, mutta on myös opettajia, jotka työskentelevät iltaisin, lauantaisin ja pyhinä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat työskentelevät pääsääntöisesti arkisin virka-aikaan, vain yhden vastauksen mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee tarvittaessa iltaisin ja viikonloppuisin.

On tyypillistä, että henkilöstön sijoittumista lasten määrään nähden tarkastellaan viikoittain. Tarkasteltaessa huomioidaan usein myös tukea tarvitsevat lapset ja henkilöstöä lisättiin tarpeen mukaan lastenhoitoaikojen mukaisesti: ”Aikuisten määrä suhteutetaan sopivaksi lapsimäärään nähden ja mikäli hoidossa on erityistä tukea tarvitseva lapsi, lisätään aikuisten määrää” (vastaaja 6, kysely 2021). Mutta vastauksista selviää myös, että iltaisin ja viikonloppuisin henkilöstön määrään vaikuttaa vain lasten kokonaismäärä eikä tuen tarpeet: ”Erityistä tukea tarvitsevien lasten myötä saadut varhaiskasvatuksen avustajat ovat päivävuorossa, joten erityistä tukea tarvitsevat lapset menevät kyllä välillä valitettavasti ihan joukon mukana iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä” (vastaaja 7, kysely 2021).

Vastauksista tulee esille myös, että ryhmäavustaja työskentelee vain esiopetuksen toimintakauden ajan ja kesäisin toimittaan ilman avustajaa: ”Syksy- ja kevät toimintakaudella paikalla on tarvittaessa ryhmäavustaja. Sitä jaksan ihmetellä, että kesäajaksi avustajat laitetaan pois ja normaalisti avustajan tarvitseva lapsi saa selviytyä ilman erityistä apua” (vastaaja 14, kysely 2021). Ryhmäavustajat ovat osa rakenteellista tukea, mutta henkilökohtaiset avustajat saattavat kuulua hoidollisen tuenmuotoihin, mikäli heidän työnkuvaansa kuuluu hoidollisia toimenpiteitä.

Eri tavoin muodostuvissa pienryhmissä toimiminen tulee henkilöstön vastauksissa esille yhtenä tukemisen muotona. Lapset jaetaan tarkoituksella pienempiin ryhmiin toiminnan ajaksi, jolloin aikuinen pystyy yksilöllisemmin kiinnittämään huomiota lapseen. Esimerkiksi melutaso saattaa olla matalampi, kun on vähemmän lapsia paikalla, mikä auttaa äänistä kuormittuvaa lasta. Myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) saattaa ohjata tukea tarvitsevaa lasta pienemmissä ryhmissä: ”Veo ottaa sitten ihan pienemmissä porukoissa lapsia aina sitten” (H1). Vuorohoidossa on usein iltaisin ja viikonloppuisin luontaisesti vähemmän lapsia kuin arkipäivisin. Henkilöstön vastauksista tulee esille, että iltaisin ja viikonloppuisin toimintaan pienemmissä ryhmissä: ”Tosin silloin lapsimäärät ovat huomattavasti pienempiä kuin arkipäivisin ja erityistä tukea tarvitsevien

vuorohoito on sen vuoksi helpompi toteuttaa, kun toimitaan vuorohoidossa ikään kuin pienryhmänä” (vastaaja 7, kysely 2021).

Erilaisilla tilaratkaisuilla myös tuetaan lasta. Lapsiryhmissä on käytössä liikuteltavia sermejä, joiden avulla tilaa saadaan rajattua, mikä auttaa lapsen keskittymisessä. Ryhmätiloissa on varattu erillinen huone, jonne lapsi saattaa mennä rauhoittumaan. Henkilökohtaisena rakenteellisen tuen muotona vastauksissa tulee esille myös lapsen tarvitsemat apuvälineet esimerkiksi liikkumiseen liittyen. Tarvittavat apuvälineet kulkevat joko lapsen mukana esiopetuksesta vuorohoittoon tai siellä hänellä on omat apuvälineet: ”Apuvälineet löytyvät tai kulkevat lapsen mukana ilta- ja viikonloppuryhmiin” (vastaaja 3, kysely 2024).

Vastauksista tulee esille vuorohoidon kuormittavuus lapsen näkökulmasta. Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää turvata lapsille riittävä viikkolepo. Mikäli lapset ovat täydentävässä varhaiskasvatuksessa viikonloppuisin, niin heillä on sitten vapaapäiviä arkena:

Esimerkki 5

”Elikä jos viikonloppu on lapsilla vapaa niin kuitenkin esiopetus on velvoittavaa niin silloin lapset on maanantaista perjantaihin eskarissa. Mutta esiopetuksestakin saa tietysti anoa vapaapäiviä. Mutta sitten jos ajatellaan toisin päin, että jos on viikonloppuna lauantaina sunnuntaina hoidossa niin silloin pitääkin olla arkipäivinä ne kaksi vapaa päivää. Eli se lapsenkin viikkolepo toteutuu.” (H7)

Vanhempien on mahdollista tuoda omana vapaapäivänään lapsi pelkästään esiopetuksen ajaksi, mutta henkilöstöllä on huoli lapsen jaksamisesta. Vapaapäivien aikaan tehdyt tehtävät tai opeteltavat asiat lapsi tekee sitten kun hän on paikalla. Poikkeustapauksissa, esimerkiksi erityisen retken aikaan, lasta pyydetään esiopetuksen puolelta tulemaan vapaapäivänä esiopetukseen.

Kuormittavuuteen ja lapsen etuun liittyen on kunnassa tehty myös selkeitä linjauksia, että vuorohoitoa tarvitsevat lapset käyvät eskarin päiväkodissa eivätkä esimerkiksi perusopetuksen yhteydessä, mikä muutoin on kunnassa esiopetuksen järjestämisen tapa:

Esimerkki 6

”Sitä on mietitty, että kun meidän kunnassa esiopetus on siirtynyt tuonne koulujen piiriin ja meillä on tämmöiset pienten koulut, että on tavallaan 0, 1 ja 2 yhteistyötiimit. Oon ihan ollut päättäjille 10 vuotta sitten puhumassa. Että, miksi tarvitaan esiopetus tänne

päiväkodin tiloihin ja miksi tarvitaan erikseen vuoroon esiopetus. Se on ihan kaikkien lapsien tuki se. Ei lapsi voi olla aamulla eskarissa kaheksasta kahteentoista ja tulla meille kahdesta kymmeneen hoitoon. Eihän hän kerkiis kotona olla ollenkaan.” (H7)

Tällainen rakenne tukee erityisesti tukea tarvitsevia lapsia, mutta myös heidän perheitään:

Esimerkki 7

”Ihan konkreettisesti vanhemmat ovat huomaneetkin täällä, että jos laps on ollut viikonloppuna hoidossa, et tulis sitten tosi pitkiä hoitoputkia. Että jos ei olisi mahdollisuutta pitää niitä vapaapäiviä. Jos kävisi niin kuin normi eskaria ja tulis vaan vuorohoitoon tänne.” (H6)

Vuorohoidossa olevat lapset saattavat tulla päiväkotiin aikaisin aamulla tai olla iltaisin myöhään, minkä vuoksi esimerkiksi lapsen oma luonnollinen unirytmikärsii. Vapaapäivät auttavat lasta palautumaan vuorohoidosta aiheutuvasta kuormituksesta.

Osana rakenteellista tukea vastauksissa ilmenee henkilöstön osaamisen kehittäminen tuen toteuttamiseen liittyen sekä erityispedagogiseen osaamiseen liittyvät seikat. Lapsen kanssa työskentelevien terapeuttien antama ohjaus koetaan tärkeäksi osaamisen kehittämisessä, silloin kun on kyse yksittäisestä lapsesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli on nähtävissä erityispedagogisen osaamisen asiantuntijana henkilöstön vastauksissa. Hän ohjaa ja kouluttaa henkilöstöä lasten tukemiseen monin eri tavoin. Yksittäiset työntekijät kaipaavat lisää tietoa ja osaamista arjessa esille tuleviin asioihin, jotka kuormittavat niin lapsia kuin aikuisiakin.

Esimerkki 8

” Jos on joitakin semmoista epäselvää, tai haluaa kysyä tai tarkentaa niin veolta kyllä saa paljon tukea ja apua sitten niissä asioissa. Ja ollaan pitkään eskaria pyöritetty ja ollaan toki oltu pienemmilläkkin ja meillä itellä peruspaketti ja meillä on tosi taitavat ja työhön ottautuvat hoitajat tässä meidän ryhmässä.” (H7)

Myös opettajan rooli nähdään tärkeänä henkilöstön osaamisen kehittämisessä erityisesti lastenhoitajien vastauksissa. Pitkään esiopetuksessa työskennelleet opettajat tuovat esille heille muodostuneen tietotaidon, jossa tärkeässä roolissa on koko tiimi.

5.3 Hoidollinen tuki

Vastauksista ilmenee myös hoidolliseen tukemiseen liittyviä asioita, joita ovat henkilökohtainen avustaja, lääkehoito ja moniammatillinen yhteistyö. Erityisesti puhe- ja toimintaterapeutit mainitaan osana moniammatillisesta yhteistyötä, mutta yhteistyötä tehdään myös terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Lasta tuetaan terapeuttien toimesta viikoittain ja myös henkilöstö saa tarvittaessa sekä ohjausta että apua lapsen tukemiseen liittyvissä käytänteissä. Lapsen tuen suunnitteluun liittyvät moniammatilliset palaverit eri yhteistyötahojen kanssa, joihin varhaiskasvatuksen opettajat osallistuvat. Opettajien kautta tieto lapsen tukeen liittyvistä asioista siirtyy myös muulle lasta hoitavalle henkilöstölle.

Henkilöstön mukaan myös lääkehoito on iso osa lapselle annettavaa tukea: ”Se on ehkä nyt se isoin mikä näyttäytyy meille täällä tämä lääkehoito” (H7). Lääkehoitoon liittyvä lääkehoitosuunnitelma on lasta hoitavan henkilöstön tiedossa. Mahdolliset muutokset lääkehoidossa ohjeistetaan ja tiedotetaan tiimi- tai henkilöstöpalavereissa, sillä työvuorossa olevan henkilöstön vastuulla on huolehtia lääkkeiden antamisesta lapselle.

Mikäli lapsella on henkilökohtainen avustaja, hän työskentelee usein lapsen hoitoaikojen mukaisesti: ”Osalla lapsista on henkilökohtaiset avustajat, jotka ovat lapsen hoitovuorojen mukaisesti töissä” (vastaaja 8, kysely 2021). Mutta vastauksista ilmenee myös, että henkilökohtainen avustaja ei ole käytettävissä iltaisin ja viikonloppuisin vaan hän työskentelee arkisin niin sanottuun virka-aikaan.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelua

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten ja millaisilla keinoilla tai käytänteillä esioppilasta tuetaan esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa vuorohoidon kontekstissa. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, millaisia tuen muotoja on käytössä epätyypillisiin aikoihin. Tulokset osoittavat, että vuorohoidon esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa lapsen tukemiseen käytettiin varhaiskasvatuslain (2018) mukaisia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Tutkimusten tulosten mukaan lasta tuetaan yksilöllisesti ja lapsen hyvinvointiin kiinnitetään erityisesti huomiota.

Pedagoginen tuki on yleisin tuen muoto henkilöstön vastauksien perusteella. Henkilöstön on suhteellisen helppo toteuttaa pedagogista tukea yksittäiselle lapselle tai koko lapsiryhmälle nopeallakin aikataululla, esimerkiksi kaulanauhoissa roikkuvien liikennevalojen ja kuvien avulla. Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia sekä Vainikaisen ja kumppaneiden (2018), että Paanasen tutkimusryhmän (Paananen, Eskelinen, Suhonen & Alijoki, 2018) kanssa siitä, että pedagoginen tuki on yleisin tukimuoto.

Vaikka pedagogiseen tukeen liittyen tuli henkilöstöltä eniten ilmauksia, rakenteellinen tuki tuo esille eniten eroja tukemisen käytänteiden välillä tämän tutkimuksen vastausten sisällä, mutta myös aiempaan tutkimustietoon liittyen. Rakenteellisten tuenmuotojen käyttäminen oli harvinaista kaikilla tuen tasoilla Paanasen, Eskelisen, Suhosen ja Alijoen (2018) tutkimuksen mukaan. Tämän tutkimuksen tuloksien mukaan rakenteellinen tuki on käytössä yleisesti, mihin saattaa vaikuttaa tutkimuskonteksti. Vuorohoidossa saattaa olla luonnostaan pienempi ryhmäkoko, kun paikalla on vähemmän lapsia iltaisin tai viikonloppuisin kuin päivisin. Puolestaan Paanasen tutkimusryhmän mukaan lapsiryhmän pienentäminen oli vain rakenteellisen tuenmuotona vain erityisen tuen tasolla olevilla lapsilla (Paananen, Eskelinen, Suhonen & Alijoki, 2018). Paanasen tutkimus-

ryhmän mukaan henkilöstön määrään lisääminen oli vain harvoin käytössä rakenteellisen tuenmuotona tuen tasosta riippumatta (Paananen, Eskelinen, Suhonen & Alijoki, 2018). Tämän tutkimuksen tuloksien mukaan usein iltoihin ja viikonloppuihin lisättään henkilöstöä, mikäli paikalla on tukea tarvitsevia lapsia.

Rakenteelliseen tukeen liittyen varhaiskasvatustalain (2018) mukaan lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita tarvitessaan. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan osana rakenteellista tukea on varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama osa-aikainen erityisopetus, joko yksilöllisesti tai pienissä ryhmissä. Sulkasen tutkimusryhmän mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja kävi pitämässä pienryhmiä säännöllisesti (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko & Lerkkanen, 2023). Paanasen ja kumppaneiden mukaan osa-aikainen erityisopetus puolestaan oli kuntakohtaista (Paananen, Eskelinen, Suhonen & Alijoki, 2018).

Tässä tutkimuksessa tulee esille rakenteellisen tuen toteuttamiseen liittyvä epäkohta, millä johtuu tutkimuskontekstiin. Vaikka, varhaiskasvatuksen erityisopettaja käy säännöllisesti, tiettyinä päivinä päiväkodissa ja pitää pienryhmiä tukea tarvitseville lapsille, hänen työaikansa rajoittuu kuitenkin arkipäiviin ja virka-aikaan. Tällöin joku lapsista saattaa jäädä hänen palveluidensa ulkopuolelle, jos lapsella on esimerkiksi vapaapäivä. Tämä saattaa asettaa vuorohoidon esiopetuksessa olevat tukea tarvitsevat lapset eriarvoiseen asemaan verrattuna lapsiin, jotka ovat pelkästään päivisin esiopetuksessa

Osa-aikaisen erityisopetuksen lisäksi osana rakenteellista tukea on tämän tutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama tuki ja ohjaus henkilöstölle. Heiskanen ja Viitalan (2019) mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä konsultoivat että työskentelevät ryhmissä. Sulkasen ja kumppaneiden mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja kävi säännöllisesti päiväkodissa konsultoimassa ja havainnoimassa (Sulkanen, Kuusiholma-Linnamäki, Alasuutari, Saranko & Lerkkanen, 2023). Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelumuodot olivat yhteydessä lapsen tuen tasoon, mikä tarkoitti, että varhaiskasvatuksen opettajan konsultaatio oli yleinen tukimuoto silloin kun, lapsi sai tehostettua tukea (Paananen, Eskelinen, Suhonen ja Alijoki, 2018).

Rakenteelliseen tuen muotoon liittyen tutkimuksen tuloksissa tulee myös esille huoli tukea tarvitsevan lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja jaksamisesta, mikä liittyy kiinteästi tutkimuskontekstiin. Lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja jaksamista tuetaan jaksottamalla lapsen arkea, mikä tarkoittaa, että vanhempien vapaapäivät ovat pääsääntöisesti myös lapsen vapaapäiviä. Peltoperä ja Hintikka (2016) mukaan on tärkeää huomioida, ettei esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen kokonaisuus tule lapselle liian rankaksi.

Henkilöstön huoli lapsen jaksamisesta ja hyvinvoinnista ei ole aiheeton, sillä Kauppinen ja Alasuutari (2018) toivat esille, että heidän tutkimuksessaan oli lapsi aamupäivisin esiopetuksessa ja kävi välillä kotona, jonka jälkeen hän meni vielä illaksi täydentävään varhaiskasvatukseen vanhempien työvuoron ajaksi. Näin ollen lapselle muodostui pitkiä päiviä ohjatussa toiminnassa, jota toteuttivat eri aikuiset eri paikassa, mikä voi olla erityisesti tukea tarvitsevalle lapselle kuormittavaa. Tähän rakenteellisen tuen osaan liittyen on nähtävissä selkeästi kuntakohtaisia eroja.

Osana rakenteellisen tuen toteutumiseen vaikuttaa myös tämän tutkimuksen tulosten mukaan henkilöstö, joka on työvuorossa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei esimerkiksi rakenteellinen tuki toteudu sellaisena kuin on yhteisesti sovittu. Tällä tarkoitetaan ehkä osittain sitä kodinomaisuutta ja tasapainoilua lapsen oppimisen ja hoidon välillä, mitä esimerkiksi Peltoperä ja kumppanit (2023) tuovat esille omassa tutkimuksessaan. Jokaisella lapsella on kuitenkin varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan oikeus tarvitsemaansa tukeen ja tuen toteuttaminen on töissä olevan henkilöstön vastuulla.

Hoidolliseen tukeen liittyviä ilmauksia on vähiten tämän tutkimuksen tuloksissa. Tässä tutkimuksessa ilmenee, että lapsikohtaisia avustajia on harvoin käytettävissä. Yleisempää on, että lapsiryhmässä on yhteinen avustaja, joka pääsääntöisesti työskentelee arkisin ja päiväsaikaan. Henkilökohtainen avustaja oli tukimuotona harvinainen tuen tasosta riippumatta, mutta ryhmässä olevia avustajia oli käytettävissä useammin myös Paanasen, Eskelisen, Suhosen ja Alijoen (2018) mukaan.

Isoimpana osana hoidollista tukimuotoa on tämän tutkimuksen tuloksissa lääkahoito, mitä ei ollut mainittu aiemmassa tutkimuksessa. Tyypillisimpänä hoidollisen tuen käytänteenä oli moniammatillinen yhteistyö (Paananen, Eskelinen, Suhonen ja Alijoki, 2018), mikä tulee esille myös tämän tutkimuksen vastauksissa tärkeänä tukimuotona. Äikäksen ja kumppaneiden (2023) mukaan yhteistyö ammattilaisten välillä on niin sanottu peruspalvelu, joka kuuluu kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Osana hyvää tieteellistä käytäntöä on tutkimuksen luotettavuus, joka tarkoittaa laatua tutkimuksen suunnittelussa, käytettävissä menetelmissä ja analyyseissä (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta, 2023). Tämä osuus koskee koko tutkimuksen luotettavuutta sekä tutkijan osuutta osana luotettavuutta. Tutkijalla on vastuu, että tutkimuksen jokainen vaihe on tehty tarkasti ja luotettavasti (Nowell ym., 2017). Tämän tutkimuksen jokaisessa vaiheessa pyrin sekä huolellisuuteen että tarkkuuteen. Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteena on arvostus, jossa muun muassa kunnioitetaan toisten tutkijoiden työtä (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta, 2023). Kuulan (2011) mukaan toisten tutkijoiden kunnioittaminen ja heidän työnsä huomioiminen vahvistaa tiedeyhteisön normeja. Hyvän tutkimuskäytännön mukaisesti tutkielmaa kirjoittaessani toin esille tutkimusaiheestani löytämät asiat sekä viittasin käyttämiini lähteisiin asianmukaisesti. Hyvien tieteellisten käytänteiden noudattaminen on tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden pohja (Kuula, 2011).

Kuulan (2011) mukaan tiedon luotettavuuteen ja tarkistettavuuteen liittyy aineiston kerääminen ja sen käsittely sekä asianmukainen arkistointi. Aineiston keräämisen, käsittelyn ja arkistoinnin luotettavuuteen liittyvät asiat olen kuvannut tarkemmin luvussa 4.6. eettiset ratkaisut. Kerätessäni tutkimusaineistoa laitoin tutkittaville sähköpostilla tarvittavat tiedot ja tiedotteet ajoissa sekä informoin heitä tutkimuksesta ja siitä, miten heidän vastauksiaan tullaan käyttämään. Tut-

kimusaineistoa säilytin asianmukaisesti ja poistin haastattelutallenteet kirjoitetuani ne tekstimuotoon. Olin myös tarkka ja huolellinen analysoidessani aineistoa sekä kirjasin sieltä löytyneet asiat tuloksiin ja raportoin tulokset huolellisesti.

Berger (2015) ja Brennan (2022) tuovat esille, että tutkijan oma tieto aiheesta vaikuttaa tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Koin, että henkilökohtainen tietoni aiheesta vaikutti tutkimukseen erityisesti aineiston keräämis- ja analysointivaiheessa. Henkilökohtaisen yhteyden vuoksi pystyin samaistumaan tutkittavien vastauksiin ja tiesin, mitä heidän kuvaamansa asiat varhaiskasvatuksen arjessa tarkoittavat. Aineistoa kerätessä osasin esittää täydentäviä kysymyksiä ja muokata alkuperäisiä kysymyksiä saadakseni tarvittavan tiedon ilmiöön liittyen. Analysointivaiheessa olin tarkka ja pyrin siihen, etten anna ennakkokäsitykseni vaikuttaa teemojen muodostumiseen.

Brennanin (2022) mukaan hyvä periaate on läpinäkyvyys koko tutkimuksen ajan. Tämän tutkimuksen luotettavuutta lisää johdonmukaisesti noudatettu huolellisuus, tarkkuus ja rehellisyys kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Olen avoimesti kuvannut kertonut aineiston hankintaprosessin ja avannut tutkimukseen liittyviä taustatietoja säilyttäen tutkimukseen osallistujien anonymiteetin. Walkerin ja kumppaneiden (2005) mukaan laadullisen tutkimuksen tulokset eivät ole pääsääntöisesti yleistettävissä. Tutkimukseen osallistui 28 varhaiskasvatuksen asiantuntijaa eli tutkimuksen otos oli pieni. Tämän vuoksi tuloksia ei voida yleistää kaikkien tukea tarvitsevien esioppilaiden tukemiseen vuorohoidon esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa, mutta tutkimuksen tulokset ovat suuntaa antavia. Lisäksi tässä tutkimuksessa oli vain varhaiskasvatushenkilöstön näkemyksiä heidän arjestaan eikä luokanopettajien näkemys tullut esille. Tämän vuoksi tulokset muotoutuvat pääosin varhaiskasvatuksessa tapahtuvien tuen käytänteiden ympärille.

Jatkotutkimusaiheet. Tätä tutkimusta tehdessäni huomasin, miten monin eri tavoin tukea tarvitsevaa lasta tuetaan vuorohoidon esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Pedagoginen tuki oli tutkimustulosten perusteella kaikista yleisin tukimuoto, ja vuorohoidossa työskentelevät usein varhaiskasvatuksen lastenhoitajat iltaisin ja viikonloppuisin. Olisikin kiinnostavaa selvittää,

poikkeako eri ammattiryhmien toteuttama pedagoginen tuki ja miten se poikkeaa iltaisin ja viikonloppuisin. Lisäksi olisi mielenkiintoista tietää onko lasten määrällä vaikutusta siihen, miten pedagogisia tuen muotoja toteutetaan henkilöstön toimesta. Vuorohoitoa leimaa kodinomaisuus, jossa korostuu hoito -elementti, joten on syytä kysyä, millainen merkitys paikalla olevien lasten määrällä on siihen, miten henkilöstö tukee lasta pedagogisesti.

Rakenteellisen tuen osalta olisi mielenkiintoista tietää, miten varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee vuorohoidossa olevaa lasta, jos lapsi on paikalla vain iltaisin ja viikonloppuisin. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella tuli käsitys, että erityisopettajat olivat vain arkipäivisin käytettävissä, olisi kiinnostavaa selvittää, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut on järjestetty vuoropäiväkodeissa niin että ne palvelevat jokaista lasta. Lisäksi olisi kiinnostavaa selvittää, onko eroa ja millaisia eroja on tukea tarvitsevien lasten saamien palveluiden osalta, silloin kun he käyttävät vuorohoidon esiopetusta ja täydentävää varhaiskasvatusta. Vuorohoito on mielenkiintoinen konteksti kaikkine erityispiirteineen. Tuen toteuttaminen vuorohoidossa vaatii henkilöstöltä suunnittelua ja sitoutumista sekä kykyä nähdä jokainen lapsi yksilönä niin, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen kasvuun ja oppimiseen.

LÄHTEET

- Anne, T., Tanaka, H., Shinohara, R., Sugisawa, Y., Tanaka, E., Tong, L., Watanabe, T. Onda, Y., Kawashima, Y., Tomisaki, E., Mochizuki, H., Hirano, M., Morita, K., Gan-Yadam, A. & Uma Segal. (2010). Effectiveness of Japan's extended/night child care: A five-year follow up. *Procedia social and Behavioral Sciences*, 2 (2), 5573-5580.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.909>
- Berger, R. (2015). Now I see it, now I don't: researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15 (2), 219–234.
<https://doi.org/10.1177/1468794112468475>
- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L. & McEvoy, C. (2020). The online survey as a qualitative research tool. *International journal of social research methodology*, 24 (6), 641– 654.
<https://doi.org/10.1080/13645579.2020.1805550>
- Brennan, N. (2022). Methodological insights: interview quotations in accounting research. *Accountability Journal*, 35 (9), 382-411.
<https://doi.org/10.1108/AAAJ-06-2022-5843>
- Clarke, V. & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12 (3), 297-298. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613>
- DiCicco-Bloom, B. & Crabtree, B.F. (2006). The qualitative research interview. *Medical education*, 40 (4), 314–321.
- Etelälahti, A. (2014). *Näkökulmia esiopetuksen vaikuttavuuden tutkimiseen. Vaikutavuustutkimus vuoden 2000 esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta*, [Väitöskirja]. Kasvatustieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto. Tampere University press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9495-6>
- Ginner Hau, H., Selenius, H. & Björck Åkesson, E. (2022) A preschool for all children? – Swedish preschool teachers' perspective on inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 26 (10), 973-991.
<https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1758805>

- Halfon, S., and M. Friendly. (2015). Work around the Clock. A Snapshot of Non-Standard Hours Child Care in Canada. *A Childcare Resource and Research Unit Publication*. Occasional paper 29.
- Heiselberg, L. & Stepińska, A. (2023). Transforming Qualitative Interviewing Techniques for Video Conferencing Platforms. *Digital Journalism*, 11 (7), 1353–1364. <https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2047083>
- Heiskanen, N., Alasuutari, M. & Vehkakoski, T. (2018). Positioning children with special educational needs in early childhood education and care documents. *British Journal of Sociology of Education*, 39 (6), 827-843. <https://doi.org/10.1080/01425692.2018.1426443>
- Heiskanen, N. (2019). *Children's Needs for Support and Support Measures in Pedagogical Documents of Early Childhood Education and Care*, [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. Jyx-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7868-6>
- Heiskanen, N., Alasuutari, M., & Vehkakoski, T. (2019). Recording Support Measures in the Sequential Pedagogical Documents of Children with Special Education Needs. *Journal of Early Intervention*, 41 (4), 321–339. <https://doi:10.1177/1053815119854997>
- Heiskanen, N., Saxlund, T., Rantala, A., & Vehkakoski, T. (2019). Lapsen vahvuudet esiopetusvuoden pedagogisissa asiakirjoissa. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin*, 29(1), 26–42.
- Heiskanen, N. & Viitala, R. (2019). Special Educational Needs and Disabilities in Early Childhood Education (Finland). Teoksessa J. Kauko, & M. Wani-ganayake (toim.), *Bloomsbury Education and Childhood Studies*. Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.5040/9781350995925.0004>
- Heiskanen, N. (2021). Pedagogiset asiakirjat lapsen tuen suunnittelun välineinä ja sosiaalisen todellisuuden muokkaajina. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 31 (1). Niilo Mäki -säätiö.
- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. (2021). *Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhais-*

kasvatuksessa: Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu, 2021:13). Opetus- ja kulttuuriministeriö.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-829-8>.

- Heiskanen, N., Pyökkimies, M. & Syrjämäki, M. (2022). Lapsen tuen prosessi ja tuen jatkumo. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet, varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. PS-Kustannus.
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Holappa, A-S., Costiander, K., Haanpää, S., Kola-Torvinen, P. & Packalen, P. (2019). *Kaksivuotinen esiopetus, alustava selvitys 2019*. Raportit ja selvitykset 2019:2a. Opetushallitus.
- Huttunen, S. (2018). *Joustava esi- ja alkuopetus, Joensuun seudun ops 2018*. [Joustava esi- ja alkuopetus joensuun seudun opetussuunnitelmassa \(peda.net\)](https://peda.net)
- Hyvärinen, M. (2017). Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 11–45). Vastapaino
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 21–24). Gaudeamus.
- Kauppinen, A. & Alasuutari, M. (2018). Esiopetusvuoden palvelukokonaisuudet lasten hyvinvoinnin ja yhden vertaisuuden näkökulmista. *Journal of Early Childhood Education Research*, 7(1), 147–169.
- Karila, K. (2022). Lainsäädännöllinen kehitys tuen uudistukselle varhaiskasvatuksessa. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet, varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. PS-Kustannus.
- Karila, K., Alasuutari, M., Fjällström, S. & Ruutiainen, V. (2022). Erilaistuvat ja samanlaistuvat kunnat lapsiperheiden palveluympäristöinä. Teoksessa P.

- Eerola, K. Repo, M. Alasuutari, K. Karila & J. Lammi-Taskula (toim.), *Lastenhoidon ja varhaiskasvatuksen monet polut, lasten, perheiden ja politiikan näkökulma*. Gaudeamus.
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankin, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Laakso, P., Pihlaja, P. & Silvennoinen, H. (2023). Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kulku kohti inklusiota – Kuntien johtavien viranhaltijoiden käsityksiä inklusiosta ja sen toteuttamisesta. *Kasvatus & Aika*, 17 (3), 26–49. <https://doi.org/10.33350/ka.121631>
- Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020 (2020). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201046>
- Lammi-Taskula, J. & Siippainen, A. (2018). Vanhempien vuorotyö, lasten hyvinvointi ja yhteistyö vanhempien kanssa varhaiskasvatuksessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (4). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018092036142>.
- Lehmonen, S. & Viitanen, M. (2021). Suunniteltua ja spontaania toimintaa, Vuorohoidon pedagogiikka varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. [kandidaatin tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202110155258>
- Leskinen, M. & Salminen, J. (2015). Ennaltaehkäisevä tuki: suuntaviivoja tutkimusperustaisuudelle. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 25 (3). Niilo Mäki -säätö.
- Lichtman, M. (2014). *Qualitative research for the social sciences*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781544307756>
- Louhela-Risteelä, V. & Meriläinen, H. (2020). Onnistuneen kolmiportaisen tuen merkitys esi- ja alkuopetuksessa. Teoksessa T. Kyrönlampi, K. Mäkitalo & M. Uitto (toim.) *Esi- ja alkuopetuksen käsikirja* (s. 53–76). PS-kustannus.
- Malinen, K., Dahlblom, T. & Teppo, U. (2016). Suomalainen vuorohoito. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) *Osaamista vuorohoitoon* (s. 12–24). (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Malinen, K., Teppo, U. & Peltoperä, K. (2016). Osaaminen ja työhyvinvointi vuorohoidossa. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) *Osaamista vuorohoitoon* (s. 43–60). (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Mäkinen, O. (2006). *Tutkimusetiikan ABC*. Tammi.
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E. & Moules, N. J. (2017). Thematic Analysis: Striving to Meet the Trustworthiness Criteria. *International Journal of Qualitative Methods Volume 16*, 1–13.
<https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Ojala, M. (2020). *Perusteita ja haasteita varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun alun kehittämiseksi erityisesti lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta*. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
<http://doi.org/10.31885/9789515157782>
- Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. (2024). Haettu 15.2.2024 osoitteesta [Excel Web Access - /fi-fi/Raportit/Varhaiskasvatus - lapset - ikaryhma.xlsb \(vipunen.fi\)](https://www.vipunen.fi/fi-fi/Raportit/Varhaiskasvatus-lapset-ikaryhma.xlsb)
- Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Opetushallitus. [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 \(opintopolku.fi\)](https://www.opintopolku.fi)
- Opetushallitus. (2016). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Opetushallitus. [esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.pdf \(oph.fi\)](https://www.opetus.fi/esiopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet-2014.pdf)
- Opetushallitus. (2021). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021*. Määräykset ja ohjeet 2021:2a. Opetushallitus.
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 – Uudistukset OSA 2 Lapsen tuki*. Haettu 17.2.2024 osoitteesta [Esityksen aloitussivun otsikko, max 3 riviä Calibri Bold \(oph.fi\)](https://www.opetus.fi/esityksen-aloitussivun-otsikko-max-3-rivia-calibri-bold)
- Opetushallitus. (2024). *Esiopetuksen järjestäminen*. Haettu 17.2.2024 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/esiopetuksen-jarjestaminen>
- Opetushallitus. (ei pvm). *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*. Haettu 17.2.2024 osoitteesta [Oppimisen ja koulunkäynnin tuki | Opetushallitus \(oph.fi\)](https://www.opetus.fi/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki)

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2015) *Esiopetuksesta velvoittavaa 1.8. alkaen*. Haettu 17.2.2024 sosoitteesta [Esiopetuksesta velvoittavaa 1.8. alkaen - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). *Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa Kehittämisyhmän loppuraportti*. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:34). Opetus- ja kulttuuriministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-495-5>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu 2021 – 2024*. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021041210116>
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 (2020). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201214>
- Paananen, M., Eskelinen, M., Suhonen, E. & Alijoki, A. (2018). Tuen järjestelyt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa M-P. Vainikainen, M. Lintuvuori, M. Paananen, M. Eskelinen, T. Kirjavainen, N. Hienonen, M. Jahnukainen, H. Thuneberg, M. Asikainen, E. Suhonen, A. Alijoki, N. Sajaniemi, J. Reunamo, H-L. Keskinen & R. Hotulainen, *Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään: tasa-arvoon toteutuminen ja kehittämistarpeet*. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018). Valtioneuvoston kanslia.
- Paananen, M., Eskelinen, M., Suhonen, E., Alijoki, A., Reunamo, J. & Nina Sajaniemi, S. (2018). Osa 1 – varhaiskasvatus ja esiopetus. Teoksessa M-P. Vainikainen, M. Lintuvuori, M. Paananen, M. Eskelinen, T. Kirjavainen, N. Hienonen, M. Jahnukainen, H. Thuneberg, M. Asikainen, E. Suhonen, A. Alijoki, N. Sajaniemi, J. Reunamo, H-L. Keskinen & R. Hotulainen, *Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään: tasa-arvoon toteutuminen ja kehittämistarpeet*. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018). Valtioneuvoston kanslia.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation methods* (3.painos). Sage Publications.

- Peltoperä, K. (2021). *Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden rakentamat merkitykset varhaiskasvatuksen vuorohoidolle*, [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8797-8>.
- Peltoperä, K., Dahlblom, T., Turja, L., Rönkä, A., Collin, K., Hintikka, T. & Teppo, U. (2016). Vuorohoidon raamit. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) *Osaamista vuorohoitoon* (s. 62–84). (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Peltoperä, K. & Hintikka, T. (2016). Pedagogiikan toteuttamisen erityispiirteitä vuorohoidossa. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) *Osaamista vuorohoitoon* (s. 148–167). (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Peltoperä, K., Rönkä, A., Malinen, K. & Turja, L. (2016). Kasvatusyhteistyö vuorohoidossa: jännitteitä ja ratkaisumalleja. Teoksessa U. Teppo & K. Malinen (toim.) *Osaamista vuorohoitoon* (s. 129–147). (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Peltoperä, K., Turja, L., Vehkakoski, T., Poikonen, P.-L. & Laakso, M.-L. (2018). Privilege or tragedy?: Educators' accounts of flexibly scheduled early childhood education and care. *Journal of Early Childhood Research*, 16 (2), 176–189. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/1476718X17750204>
- Peltoperä, K., Vehkakoski, T., Turja, L. & Laakso, M-L. (2020). Pedagogy-related tensions in flexibly scheduled early childhood education and care. *International Journal of Early Years Education*. <https://doi.org/10.1080/09669760.2020.1778449>
- Peltoperä, K., Siippainen, A. & Karila, K. (2021). Stabilise, balance and adjust – Framing the early years transitions of children whose parents work non-standard hours. *International Journal of Social Welfare*. 1 (14). <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1111/ijsw.12563>
- Peltoperä, K., Vehkakoski, T., Turja, L. & Laakso, M-L. (2023) Pedagogy-related tensions in flexibly scheduled early childhood education and care. *International Journal of Early Years Education*, 31 (3), 645-660. <https://doi.org/10.1080/09669760.2020.1778449>

- Perusopetuslaki 628/1998 (1998). [Perusopetuslaki 628/1998 - Ajantasainen lain-säädäntö - FINLEX®](#).
- Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 111–130). Vastapaino.
- Pihlaja, R. & Neitola, M. (2017). Varhaiserityiskasvatus muuttuvassa varhaiskasvatuksen kentässä. *Kasvatus & Aika*, 11(3), 70–91.
- Rachidi, A., Sykes, R., Desjardins, K. & Chaidez, C. (2019). The New Economy and Child Care: Nonstandard-Hour Work, Child Care, and Child Health and Well-Being. *American Public Human Services Association. Mathematica policy research published reports*.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. (2017). Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 413–426). Vastapaino.
- Rantavuori, L. (2019). *Kohti relationaalista asiantuntijuutta joustavassa esi- ja alkuopetuksessa*, [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. [TUNI_rantavuori_x](#)
- Richardson, B. Prentice, S. & Lero, D. (2021). 'I'm kind of in a dilemma': the challenges of non-standard work schedules and childcare. *Community, work & family*. <https://doi.org/10.1080/13668803.2021.2007048>
- Roberts, L. (2015). Ethical Issues in Conducting Qualitative Research in Online Communities. *Qualitative Research in Psychology*, 12 (3), 314-325, <https://doi.org/10.1080/14780887.2015.1008909>
- Rönkä, A. & Laakso, M-L. Perheet 24/7 hanke. [Perheet 24/7 | Jamk](#)
- Rönkä, A., Turja, L., Malinen, K., Tammelin, M. & Kekkonen M. (2019). Flexibly scheduled early childhood education and care: experiences of Finnish parents and educators. *Early years* (2019), 39 (4), 376–391. <https://doi.org/10.1080/09575146.2017.1387519>.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. (2016). Puheen litterointikäytännöistä eri tutkimustarkoituksiin. Teoksessa L. Tiittula & P. Nuolijärvi (toim.) *Puheesta tekstiksi* (s. 63–86). Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Salonen, E. (2020). *Pienet lapset varhaiskasvatuksen vuorohoidossa Epätyypillisten varhaiskasvatusaikojen merkitys kuulumisen neuvottelulle ja rakentumiselle*, [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8240-9>
- Salonen, E., Sevõn, S. & Laakso, M-L. (2020). Evening early childhood education and care: Reformulating the institutional culture. *Journal of Early Childhood Research*, 18 (4), 418–432. <https://doi.org/10.1177/1476718X20947120>
- Sarvimäki, M., Alasuutari, M., Harjunen, O., Holvio, A., Izadi, R., Kalland, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Laakso, M-J., Lerkkanen, M-K., Muhonen, H., Räsänen, P., Salmela-Aro, K., Saranko, L., Sulkanen, M. & Upadyaya, K. (2023). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu, Väliraportti*. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:19). Opetus- ja kulttuuriministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-971-4>
- Siippainen A. (2018). *Sukupuolisuhteet, hallinta ja subjektifikaatio. Etnografinen tutkimus lasten ja aikuisten suhteista vuorohoitopäiväkodissa*, [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59190>
- Siippainen, A. (2020). *Laadukas varhaiskasvatus vuorohoidossa*. Opetushallitus.
oph_laadukas-vuorohoito_anna-siippainen.pdf
- Siippainen, A., Närvi, J. & Alasuutari, M. (2021). The puzzles of daily life: The temporal orders of families when parents have non-standard work schedules. *International Journal of Social Welfare* 2022, 1–15.
<https://doi.org/10.1111/ijsw.12576>
- Sulkanen, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Alasuutari, M., Saranko, L., Muhonen, H. & Lerkkanen, M-K. (2023). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 2: Kokeilun järjestämistavat, toiminta lapsiryhmissä sekä oppimisen polun jatkumot ja siirtymät*. Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/22>

- Sulkanen, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Alasuutari, M., Saranko, L. & Lerkkanen, M-K. (2023). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 3: Tuen järjestelyt ja toteutuminen*. Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/23>
- Syrjämäki, M. & Heiskanen, N. (2023). Erityisopettajan pedagoginen työ varhaiskasvatuksen sosiaalisissa systeemeissä. *Journal of Early Childhood Education Research*, 12 (3), 181–213. <https://doi.org/10.58955/jecer.129554>
- Tietosuojavaltuutetun toimisto. (ei pvm.). *Pseudonymisoidut ja anonymisoidut tiedot*. [Henkilötietojen pseudonymisointi ja anonymisointi | Tietosuojavaltuutetun toimisto](#)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023). Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki.
- Vainikainen, M-P., Lintuvuori, M., Paananen, M., Eskelinen, M., Kirjavainen, T., Hienonen, N., Jahnukainen, M., Thuneberg, H., Asikainen, M., Suhonen, E., Alijoki, A., Sajaniemi, N., Reunamo, J., Keskinen, H-L. & Hotulainen, R. (2018). *Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään: tasa-arvon toteutuminen ja kehittämistarpeet*. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018). Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-606-5>
- Vaismoradi, M., Jones, J., Turunen, H. & Snelgrove, S. (2016). Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6 (5), 100–110. <http://dx.doi.org/10.5430/jnep.v6n5p100>
- Varhaiskasvatustilaki 540/2018 (2018). [Varhaiskasvatustilaki 540/2018 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#).
- Vehovar, V. & Manfreda, K. (2017). Overview: Online Surveys. Teoksessa N. Fielding, R. Lee & G. Blank (toim.) *The SAGE Handbook of Online Research Methods*. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781473957992>

Verhoef, M., Tammelin, M., May, M., Rönkä, M. & Roeters, M. (2015). Childcare and parental work schedules: a comparison of childcare arrangements among Finnish, British and Dutch dual-earner families. *Community, Work & Family*, 19 (3), 261–280.

<http://dx.doi.org/10.1080/13668803.2015.1024609>

Viljamaa, E. & Viitala, R. (2022). Välineitä inklusion ja yhteenkuuluvuuden arviointiin. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet, varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt*. PS-Kustannus.

de Villiers, C., Farooq, F.M. & Molinari, M. (2022). Qualitative research interviews using online video technology – challenges and opportunities. *Meditari Accountancy Research*, 30 (6), 1764–1782.

<http://dx.doi.org/10.1108/MEDAR-03-2021-1252>

Walker, J. Holloway, I. & Wheeler, S. (2005). Guidelines for ethical review of qualitative research. *Research Ethics Review*, 1 (3), 90–96.

Yleissopimus lapsen oikeuksista, 60/1990 (1991). [60/1991 - Valtiosopimukset - FINLEX®](#)

Äikäs, A., Pesonen, H., Heiskanen, N., Syrjämäki, M., Aavikko, L. & Viljamaa, E. (2023). Approaches to collaboration and support in early childhood education and care in Finland: professionals' narratives. *European Journal of Special Needs Education*, 38 (4), 528–542. DOI: 10.1080/08856257.2022.2127081

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

- Mikä on ammattinimikkeesi?
- Millaisessa varhaiskasvatustyksikössä olet töissä?
 - o Mitkä ovat teidän yksikkönne aukioloajat?
 - o Montako lapsiryhmää yksikössä on?
 - o Kuinka paljon lapsia on yksikössä?
 - o Kuinka paljon yksikössä on henkilöstöä töissä?
 - o Työskenteletkö yksin äärivuoroissa tai viikonloppuisin ja juhlapyhinä?
 - o Saapuuko yksikköönne vuorohoitoa tarvitsevia lapsia myös muista paikoista?
 - o Työskenteleekö varhaiskasvatuksen opettaja ns. äärivuoroissa ja viikonloppuisin sekä juhlapyhinä? Entäpä onkoverhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita saatavilla edellä mainittuina aikoina?
- Kerro, miten teidän talossanne on esiopetus järjestetty vuorohoidossa oleville esioppilaille.
 - o Miten esiopetus on järjestetty iltaisin ja viikonloppuisin ja kuka vastaa opetuksesta.
 - o Miten vanhempien vapaapäivät vaikuttavat lasten esiopetukseen osallistumiseen?
- Kerro millaista tietoa sinulla on vuorohoidossa olevan, tukea tarvitsevan esioppilaan tukimuodoista.
 - o Miten tuet heitä arjessa?
 - o Miten tuen jatkuvuus on järjestetty esiopetuksesta vuorohoitoon. Tiedätkö millä tuen portaalla (yleinen, tehostettu, erityinen) lapset ovat?
 - o Miten tieto esioppilaiden mahdollisesta lisätuen tarpeesta tiedotetaan/päätetään/keskustellaan, jotta kaikilla aikuisilla esiopetuksessa ja vuorohoidossa on tietoa tästä.
- Kerro, miten tieto tukea tarvitsevien lasten kohdalla siirtyy lapsiryhmien välillä esimerkiksi esiopetuksesta vuorohoitoon.
- Kuvaile millaista tukea lapsi saa vuorohoidossa.
 - o Milloin lapset voivat saada avustajan vuorohoitoon, jos tarvitsevat esiopetuksessa heitä.
 - o Millaisia tukimuotoja ryhmässänne on käytössä?
- Millaista tietoa ja apua saat lapsen tuen toteuttamiseen? Millaista tietoa kaipaisit?

Liite 2. Kysymykset verkkokyselyyn vuonna 2024

1. Vastaustani saa käyttää Pro gradu -tutkielmassa (Ainut pakollinen kysymys)
2. Mikä on ammattinimikkeesi?
3. Mitkä ovat teidän varhaiskasvatustyöyksikkönne aukioloajat? (esim. klo 5.00 - 23.00 tai 24/7)
4. Montako lasta on "kirjoilla" yksikössä? (noin määrä esim. noin 100 lasta)
5. Montako lapsiryhmää yksikössä on?
6. Kuinka monta työntekijää yksikössä on?
7. Tuleeko yksikköönne lapsia muista varhaiskasvatustyöyksiköistä esimerkiksi viikonlopuiksi, iltoihin tai öihin?
8. Työskenteleekö varhaiskasvatuksen opettaja niin sanotuissa äärivuoroissa ja viikonloppuisin ja juhlapäivinä?
9. Työskenteleekö varhaiskasvatuksen erityisopettaja iltaisin tai viikonloppuisin?
10. Työskenteleekö varhaiskasvatuksen lastenhoitajat yksin esimerkiksi iltaisin tai viikonloppuisin?
11. Kerro miten esiopetus on järjestetty vuorohoitoa tarvitseville lapsille?
12. Miten esiopetus on järjestetty iltaisin ja viikonloppuisin?
13. Kerro miten tuet tukea tarvitsevia esioppilaita iltaisin ja viikonloppuisin? (Onko apuvälineitä, kuvia, pienryhmää jne. Millaista tukea lapsi saa vuorohoidossa? Onko avustajaa käytettävissä iltaisin tai viikonloppuisin?)
14. Tiedätkö millä tuen portaalla esioppilas on?
15. Kerro miten tuen jatkuvuus on järjestetty esiopetuksesta vuorohoittoon? (Miten tieto tuesta siirtyy, miten lapsen tarvitsemasta tuesta tiedotetaan.)
16. Miten tieto siirtyy ryhmästä toiseen?
17. Millaista tietoa kaipaisit lisää lapsen tuen toteuttamiseen liittyen?
18. Sana on vapaa; voit halutessasi kertoa lisää tukea tarvitsevien lasten esiopetuksesta.

Liite 3. Aineiston analyysiesimerkki

HOIDOLLINEN TUKI (16 ilmausta)

Alkuperäinen ilmaus	Koodi	Alemman tason teema	Teema
On siis ihan tämmösiä puheterapia, toimintaterapia.	Terapeutti	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Ja sit meillä on tietysti nyt sitten aika paljon tämmösiä ADHD lääkityksessä olevia.	Lääkitys	Lääkehoito	Hoidollinen tuki
Toimintaterapeutti ja puheterapeutti käy säännöllisesti.	Terapeutti	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
On niissä palaverissa kun on aika paljon meillä niitä yhteistyötahojen kanssa niitä palavereita niin on siellä mukana.	Yhteistyötahot	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Meillä käy eri terapeutteja. Meillä käy toimintaterapeutteja, puheterapeutteja ja muita.	Terapeutti	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Ja sitten on kenelle annetaan lääkkeitä.	Lääkitys	Lääkehoito	Hoidollinen tuki
On lääkkeitä ketkä tarvitsee.	Lääkitys	Lääkehoito	Hoidollinen tuki
Osalla käy täällä terapeutteja.	Terapeutti	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Meillä isoimpana on vielä useammalla lapsella tässä aikainen lääkehoito.	Lääkitys	Lääkehoito	Hoidollinen tuki
Se on ehkä nyt se isoin mikä näyttäytyy meille täällä tämä lääkehoito.	Lääkitys	Lääkehoito	Hoidollinen tuki

Lääkehoitosuunnitelmat on nähtävissä ilta- ja yövuororyhmissä. Ja ne on myös käyty koko talon tiimeissä tai sitten henkilökunnan palaverissa tai hoitajien palaverissa tai muissa sitten läpi. Ja niistä niiden kirjaamiset ja kaikki.	Lääkitys	Lääkehoito	Hoidollinen tuki
Me ollaan sitten ne jotka istuu palaverissa vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa.	Vanhemmat ja yhteistyötahot	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Kyllähän meillä näitä moniammatillisia palavereita on paljon missä on puheterapeutit, toimintaterapeutit, perheneuvonnan väki.	Terapeutti	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Terveydenhuollon puolelta ei saada meille ilmoittaa.	Terveydenhuolto	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Moniammatillinen tiimi mukana tuen palaverissa, joissa tukea suunnitellaan.	Moniammatillinen tiimi	Moniammatillinen yhteistyö	Hoidollinen tuki
Mahdolliset lääkkeet tai kulkevat lapsen mukana ilta- ja viikonloppuryhmiin.	Lääkitys	Lääkehoito	Hoidollinen tuki